

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

OMA Bilten

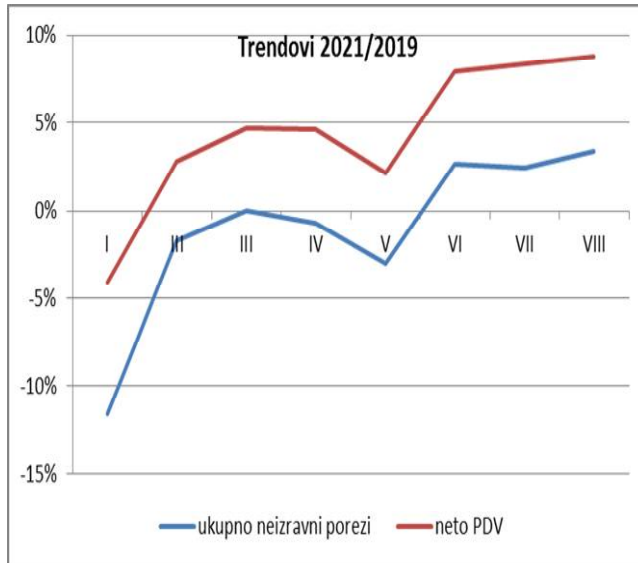

Broj
Број
Number **195/196**

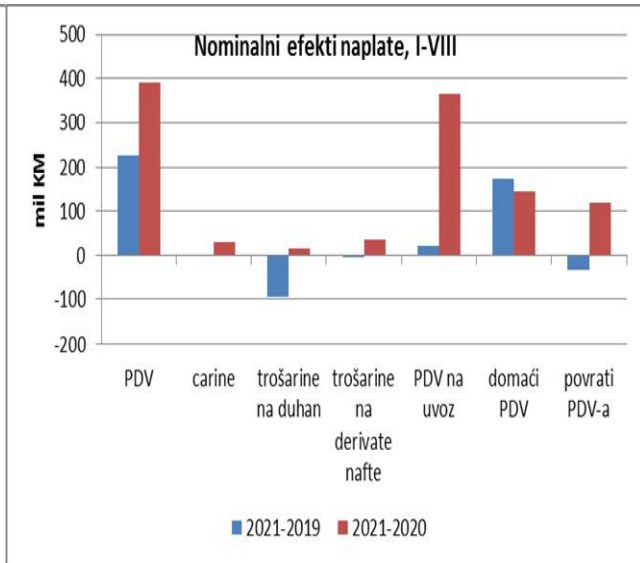
U fokusu...

Prema preliminarnom izvještaju UNO neto naplata neizravnih poreza u kolovozu 2021. bila je veća za 178,7 mil KM, odnosno za 38,2% u odnosu na kolovoz 2020., dok je u razdoblju siječanj-kolovoz 2021 neto naplata neizravnih poreza bila veća za 543 mil KM, odnosno za 14,1% u odnosu na isto razdoblje 2020. Usporedba neto naplate neizravnih poreza u razdoblju siječanj-kolovoz 2021 sa istim razdobljem rekordne 2019. godine pokazuje rast naplate od 3,3% (Grafikon 1).

Grafikon 1

Grafikon 2

Visok rast naplate neizravnih poreza rezultat je visokih stopa rasta PDV-a. U odnosu na osam mjeseci 2019. naplata PDV-a u 2021. je veća za 8,8% (Grafikon 1). Usporedba sa rekordnom 2019. pokazuje visok suficit na neto PDV-u, koji je značajnim dijelom neutraliziran manjom naplatom trošarina na duhanske prerađevine (Grafikon 2, „2021-2019“). Dekompozicija efekata naplate bruto PDV-a pokazuje da je glavni faktor rasta naplate PDV-a u odnosu na 2019. domaća potrošnja (suficit od 173,3 mil KM), dok je naplata PDV-a na uvoz u 2021. tek za 20 mil KM premašila naplatu u 2019. i pored jako visokih stopa rasta uvoza (Grafikon 2, „2021-2019“).

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

Oporezivanje cigareta: EU vs BiH	2
Robna razmjena za razdoblje siječanj - lipanj 2021. godine	17

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik
lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

Oporezivanje cigareta: EU vs BiH

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

SAŽETAK

Analiza implikacija politike oporezivanja cigareta u BiH u razdoblju 2009-2021¹ ukazala je na veliki pad količina oporezovanih cigareta, a, na drugoj strani, na ogroman porast prihoda od naplaćenih trošarina, koji je zaustavljen u 2020. godini. Mnogobrojne inicijative i prijedlozi izmjena trošarinske politike imaju za cilj da se stabilizira legalno tržište cigareta u BiH, a da se, istodobno, i naplaćeni prihodi od trošarina oporave i povećaju. Postavlja se pitanje da li je to moguće s obzirom na nove okolnosti i eksterne faktore koji determiniraju legalnu potrošnju cigareta. Budući da trošarinska politika u BiH, s obzirom na europski put zemlje, nužno slijedi trošarinsku politiku EU u članku su analizirani efekti politike oporezivanja cigareta u članicama EU. Analiza je pokazala da veliki pad količina oporezivih cigareta u BiH nije izuzetak, već, naprotiv, pravilo, ne samo u novim članicama EU, koje su prolazile sličan tegobni put povećanja trošarina na cigarete, već i u pravno uređenim, razvijenim članicama EU-15. S druge strane, veliki broj članica EU je suočen sa sporim rastom naplaćenih prihoda od trošarina, neke i sa stagnacijom/padom naplate, što ukazuje na zaključak da su iscrpljeni fiskalni efekti postojeće trošarinske politike EU. Ni smanjenje trošarina na cigarete u pojedinim članicama nije doprinijelo stabilizaciji tržišta cigareta i rastu prihoda od trošarina. Analiza trendova u BiH pokazala je da kontinuirani rast trošarina, a time i maloprodajnih cijena cigareta, dovodi do segmentacije potrošača na skupinu sa nižim dohocima, čija je potražnja elastična i time uveliko ovisi o rastu cijena cigareta, i na skupinu sa višim dohocima, čija je potražnja neelastična i manje podložna promjenama cijena. Analiza trendova u članicama EU je pokazala sličnu pojavu, čiji je rezultat, u konačnici, veliki pad potrošnje cigareta, ali i pad prihoda od trošarina, koji se ne mogu oporaviti niti smanjenjem trošarinskog opterećenja. Konačno, analiza je pokazala i razmjere utjecaja masovnih migracija stanovništva iz novih članica u razvijene članice EU na pad potrošnje cigareta u novim članicama EU.

I MINIMALNI STANDARDI OPOREZIVANJA TROŠARINOM U EU

Duhanski proizvodi u EU se u svrhu oporezivanja dijele na dvije velike skupine: (i) cigarete i (ii) ostale duhanske prerađevine (cigare, cigarilose, fino rezani duhan i sl.). Ovakav pristup je dugo godina bio primijenjen i u postupku pravnog normiranja, te su usvojene posebne direktive za svaku od ove dvije skupine trošarinskih proizvoda, da bi se tek Direktivom 2011/64/EU² objedinila politika oporezivanja za sve duhanske prerađevine u EU.

Na razini EU propisano je da sve članice³ sve vrste cigareta oporezuju složenom trošarinom, koja uključuje specifičnu trošarinu, obračunatu po jedinici proizvoda (za 1.000 kom cigareta), i *ad valorem* (proporcionalnu) trošarinu, obračunatu na osnovicu koju čini maloprodajna cijena koja uključuje sve poreze i PDV.

Od 1.1.2014. na snazi su sljedeći minimalni standardi oporezivanja duhanskih prerađevina u EU:

- kriterij „60%“ - ukupna minimalna trošarina na cigarete treba iznositi minimalno 60% prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta stavljenih u promet;

¹ Više: Antić, D. „Politika oporezivanja duhanskih prerađevina u BiH u razdoblju 2009-2021“, ožujak 2021, http://www.oma.uino.gov.ba/publikacije/ANALIZA_2021_HR.pdf.

² COUNCIL DIRECTIVE 2011/64/EU of 21 June 2011 on the structure and rates of excise duty applied to manufactured tobacco

³ Skraćenice: AT-Austrija, BE-Belgija, BG-Bugarska, CZ-Češka, CY-Cipar, DE-Njemačka, DK-Danska, EE-Estonija, EL-Grčka, ES-Španjolska, FI-Finska, FR-Francuska, GB-V.Britanija, HR-Hrvatska, HU-Mađarska, IE-Irska, IT-Italija, LV-Latvija, LT-Litvanija, LU-Luksemburg, MT-Malta, NL-Nizozemska, PL-Poljska, PT-Portugal, RO-Rumunjska, SE-Švedska, SI-Slovenija, SK-Slovačka.

- kriterij „90 EUR“ - ukupna trošarina na cigarete ne smije biti manja od EUR 90 za 1000 cigareta, bez obzira na prosječnu ponderiranu maloprodajnu cijenu;
- komponenta specifične trošarine mora se utvrditi u rasponu od 7,5% do 76,5% iznosa ukupnog poreznog tereta (ukupna trošarina + PDV).

Prosječna ponderirana maloprodajna cijena cigareta se utvrđuje najkasnije do 1.3. tekuće godine, a izračunava se na bazi podataka o količinama i cijenama cigareta stavljenih u promet u prethodnoj fiskalnoj godini.

Sve stare članice EU (EU-15) i nekolicina novih članica koje su pristupile EU 2004. godine dobile su četiri godine za usklađivanje trošarinske politike sa gore navedenim pravilima. Bugarskoj, Estoniji, Grčkoj, Latviji, Litvaniji, Mađarskoj, Poljskoj i Rumunjskoj odobreno je šestogodišnje tranzicijsko razdoblje za usklađivanje razine trošarina na cigarete sa minimumom od 90 EUR/1000 kom do 31.12.2017. Isti rok je kasnije odobren i Hrvatskoj.

II POLITIKA OPOREZIVANJA CIGARETA U BIH

Osnovni pravni okvir tekuće politike oporezivanja duhanskih prerađevina predstavlja Zakon o trošarinama u BiH⁴ – (u daljem tekstu: „Zakon“), u primjeni od 01.07.2009. U sferi oporezivanja duhanskih prerađevina izvršene su izmjene Zakona 01.08.2014⁵.

2.1. Evolucija harmonizacije sa standardima EU

I faza: od 01.07.2009. do 31.07.2014.

Primjena novog Zakona o trošarinama, koja je počela 1.7.2009. godine, prvi put unosi u segmentu oporezivanja cigareta nekoliko standarda iz EU:

- složenu stopu oporezivanja cigareta, koja podrazumijeva primjenu *ad valorem* trošarine u visini od 42% maloprodajne cijene cigareta i specifične trošarine, u iznosu KM po paklici cigareta;
- kategoriju minimalne trošarine na sve cigarete od 2010.g., koja se veže za kategoriju „cjenovno najpopularnijih cigareta“⁶, kao referentnog brenda za primjenu minimalne stope trošarine, kojom je trebalo onemogućiti pojavu dampinga kod cigareta nižih cjenovnih skupina;
- minimum trošarinskog opterećenja cigareta u visini od 64⁷ EUR ili 126 KM/1000 cigareta, pri čemu se proces harmonizacije trošarinskog opterećenja cigareta u BiH osigurava kontinuiranim godišnjim povećanjem posebne (specifične) trošarine, s tim da povećanje ne smije biti manje od 0,15 KM/paklici.

II faza: od 01.08.2014.

Nova politika oporezivanja cigareta, koja se primjenjuje od 01.08.2014., podrazumijeva sljedeće standarde EU:

- usklađivanje opsega oporezivanja sa propisanim opsegom u EU, u smislu vrste duhanskih prerađevina i definicija;
- uvođenje prosječne ponderirane cijene cigareta kao referentne cijene za utvrđivanje minimalne trošarine;
- ukidanje „najpopularnije maloprodajne cijene cigareta“, kao referentne za izračun minimalne trošarine na cigarete;

⁴ „Službeni glasnik BiH“ br. 49/09.

⁵ „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14.

⁶ Ova kategorija se u EU označava akronimom MPPC – *Most Popular Price Category*

⁷ Standard je bio na snazi u EU do 31.12.2013. Od 1.1.2014. minimalna trošarina na cigarete u EU iznosi 90 EUR.

- preuzimanje novog minimalnog trošarinskog opterećenja cigareta u EU u visini od 90 EUR/1000 kom cigareta, odnosno 176 KM/1000 kom.

Zakonom propisana minimalna trošarina na cigarete od 176 KM/1000 kom dostignuta je u 2019. godini, čime je okončan proces harmonizacije sa minimalnom trošarinom EU. U praksi, to je značilo da od 2020. nema povećanja specifične trošarine na cigarete (tj. zadržava se stopa iz 2019. godine), dok iznos trošarine na duhan za pušenje, s obzirom na metodologiju izračuna, ovisi o kretanju maloprodajnih cijena cigareta.

2.2. Pregled stopa trošarina na cigarete

Ad valorem (proporcionalna) trošarina: 42% maloprodajne cijene (porezi uključeni)

Tabela 1: Specifična trošarina na cigarete (2009-2021)

	1.7.2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
KM/paklici	0,15	0,30	0,45	0,60	0,75	0,90	1,05	1,20	1,35	1,50	1,65	1,65	1,65
KM/1000 kom	7,50	15,00	22,50	30,00	37,50	45,00	52,50	60,00	67,50	75,00	82,50	82,50	82,50

Minimalna trošarina zbog strukture tržišta, u kojem su dominirale jeftinije kategorije cigareta, i načina obračuna, koji u obzir uzima set podataka iz dvije fiskalne godine (drugo polugodište prethodne godine i prvo polugodište tekuće godine), a primjenjuje se u narednoj fiskalnoj godini, u suštini nema zaštitni karakter u smislu naplate zagwarantirane razine prihoda od trošarina.

Tabela 2: Minimalna trošarina na cigarete

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
KM/paklici	0,80	1,08	1,65	1,82	2,09	2,00	2,23	2,42	2,60	2,86	3,04	3,25
KM/1000 kom	40,00	54,00	82,50	91,00	104,50	100,00	111,50	121,00	130,00	143,00	152,00	162,50

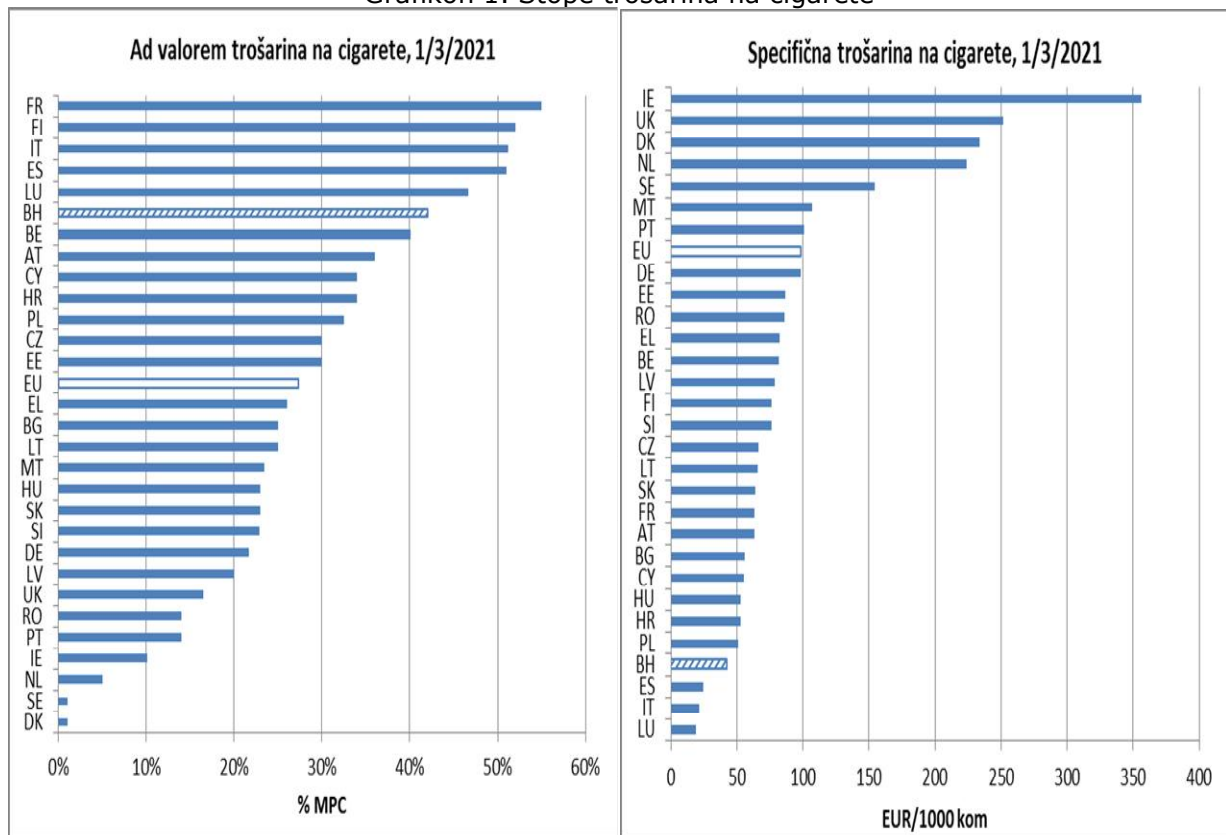
Napomena: Za razdoblje 2010-2014 minimalna trošarina na cigarete se utvrđivala prema najpopularnijoj cjenovnoj kategoriji cigareta

III ANALIZA TROŠARINSKE POLITIKE

3.1. Stope trošarine

Već u momentu kada je minimalna trošarina EU porasla na 60 EUR bilo je jasno da neke članice neće moći da u propisanom razdoblju povećaju stope trošarine na potrebni minimum. Dalji porast minimalne trošarine na 64 EUR, a potom na 90 EUR, predstavljao je veliki teret za nove članice EU. Slično, uvođenje kriterija „60%“ od prosječne ponderirane cijene cigareta predstavlja značajno pogoršanje kriterija za članice kod kojih je velika diskrepanca između cijene najpopularnijih brendova (koji su najčešće i najjeftiniji) i prosječne ponderirane cijene. U razvijenim članicama razlike između ove dvije referentne cijene su neznatne. Veliki broj članica je proces harmonizacije trošarinskog opterećenja sa minimalnim standardima EU realizirao promjenom strukture stopa trošarina – smanjenjem stope *ad valorem* trošarine i povećanjem specifične trošarine. U 2021. najnižu stopu *ad valorem* trošarine imaju Danska i Švedska, svega 1%, a najvišu Francuska 55% (Grafikon 1, prikaz lijevo). BiH sa *ad valorem* trošarinom od 42% se nalazi pri vrhu liste, a samo pet članica ima višu stopu.

Grafikon 1. Stope trošarina na cigarete

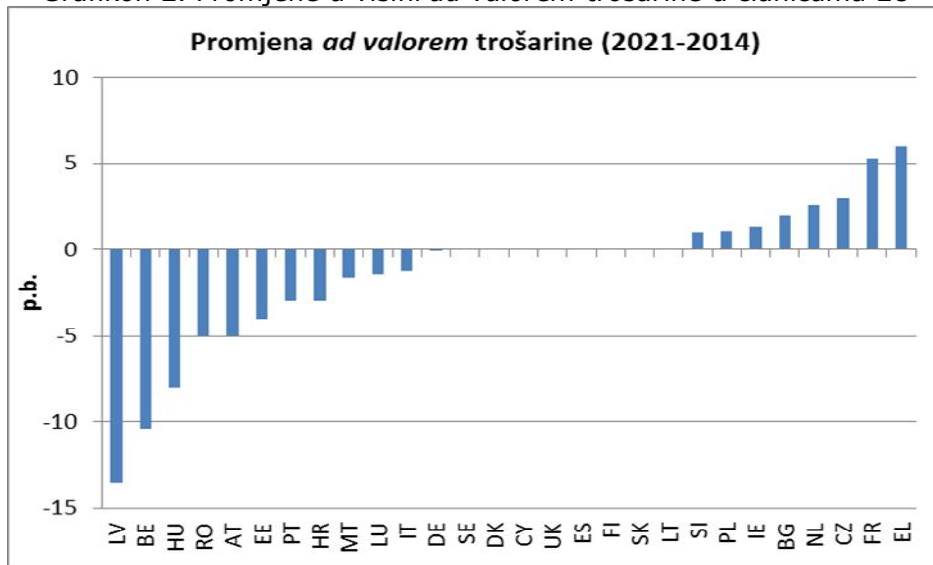

Izvor: Europska komisija, 1/3/2021; prikaz autora

Najnižu specifičnu trošarinu na cigarete trenutno ima Luksemburg, svega EUR 19,14 / 1000 kom, a vrlo visoke stope trošarine imaju Irska, a potom i V. Britanija (Grafikon 1, prikaz desno). Po visini specifične trošarine BiH se nalazi pri dnu liste. Samo tri članice EU imaju nižu stopu specifične trošarine od BiH.

U posljednjih sedam godina veliki broj članica je mijenjao *ad valorem* trošarinu, a osam članica je zadržalo istu stopu. Sedam članica je povećalo stopu, a najveće povećanje je zabilježeno u Grčkoj. S druge strane, jedanaest članica je smanjilo stopu, a najveće smanjenje je zabilježeno u Latviji i Belgiji, 13,5 postotnih bodova i 10,4 postotna boda, respektivno (Grafikon 2.). Koliko je bila visoka stopa u Belgiji ukazuje i činjenica da i pored ogromnog smanjenja stopa *ad valorem* trošarine tek je neznatno ispod BiH.

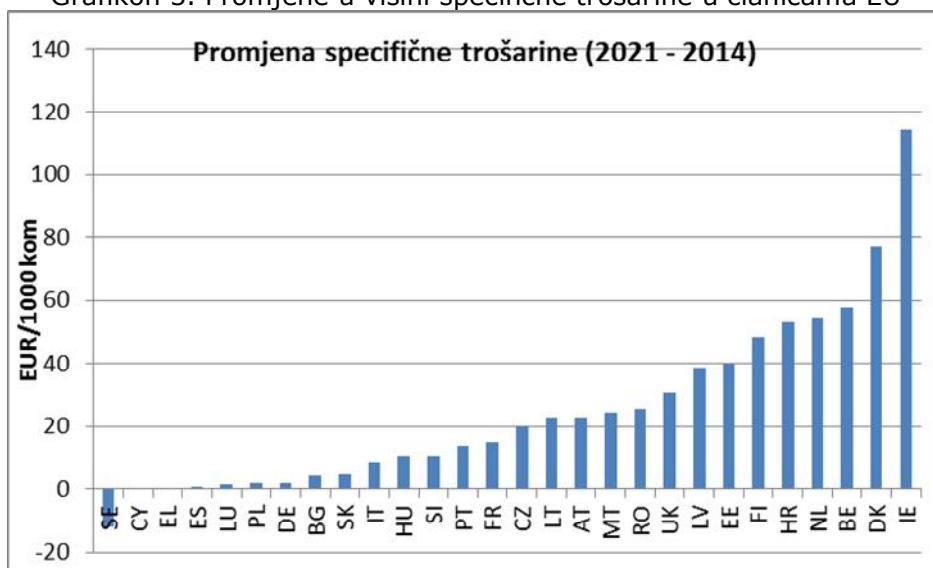
Grafikon 2. Promjene u visini *ad valorem* trošarine u članicama EU

Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Napomena: Komparacija *ad valorem* trošarine za Hrvatsku je izvršena u odnosu na 2013. godinu.

Grafikon 3. Promjene u visini specifične trošarine u članicama EU

Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Za razliku od *ad valorem* trošarine skoro sve članice su u razdoblju usklađivanja politike trošarina sa novom politikom EU povećale specifičnu trošarinu (Grafikon 3.). Samo je Švedska smanjila stopu, dok dvije članice nisu imale izmjene.

3.2. Stupanj ispunjenosti standarda EU

U odnosu na stupanj ispunjenosti kriterija "60%", u pogledu opterećenosti prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta (PP MPC) trošarinom, ispred BiH je samo Nizozemska od članica EU, odnosno, udio trošarina u PP MPC u BiH je za 12 postotnih bodova veći od minimalnog standarda EU (Grafikon 4.). Maksimalna ispunjenost kriterija ukazuje na prebrz tempo harmonizacije trošarina sa standardima EU. S obzirom na minimalno trošarinsko opterećenje od 70% maloprodajne cijene, kao kriterij optimalnosti oporezivanja cigareta kojeg zagovara Svjetska

zdravstvena organizacija (WHO)⁸, osim BiH samo su tri članice taj kriterij ispunile kada se radi o prosječnoj ponderiranoj cijeni cigareta⁹.

S druge strane, četiri članice EU nije ispunilo zadani kriterij, a među njima i neke od starih članica EU-15. Treba imati u vidu da je stalnim variranjem politike oporezivanja, tj. smanjenjem/povećanjem *ad valorem* trošarine i specifične trošarine, teško održavati zadane standarde, pogotovo jer postoje dvije nepoznanice u vrijeme procjene efekata budućih mjera, a to su odgovor duhanske industrije i odgovor potrošača.

Grafikon 4. Stupanj ispunjenosti kriterija „60%“ u EU/BiH u odnosu na PP MPC

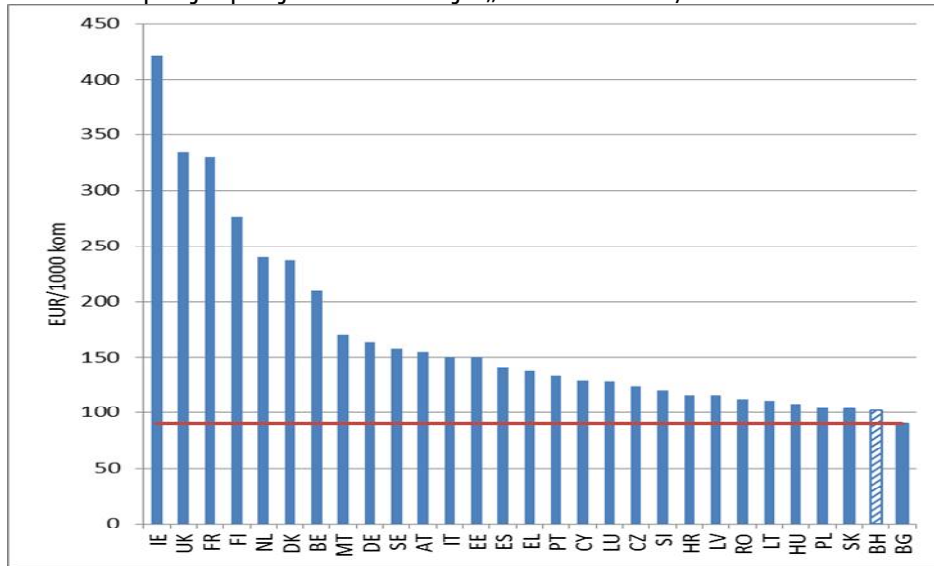
Izvor: Europska komisija, 1/3/2021; BiH - izračun autora.

Premda bi se ispunjenost kriterija "90 EUR" trebalo promatrati u odnosu na trošarinsko opterećenje svih brendova cigareta u prometu zbog opsežnosti statistika najčešće se prati ispunjenost standarda u odnosu na PP MPC. Grafikon 5. pokazuje da iznos trošarine u PP MPC u svim članicama EU premašuje 90 EUR/1000 cigareta. BiH je pri dnu liste, na razini Poljske i Slovačke, dok je udio trošarinskog opterećenja u Bugarskoj na razini 90 EUR/1000 kom.

⁸ Više: WHO. (2021). Technical Manual on Tobacco Tax Policy and Administration.

⁹ Može se pretpostaviti da u velikom broju članica skuplje cigarete ispunjavaju ovaj kriterij WHO.

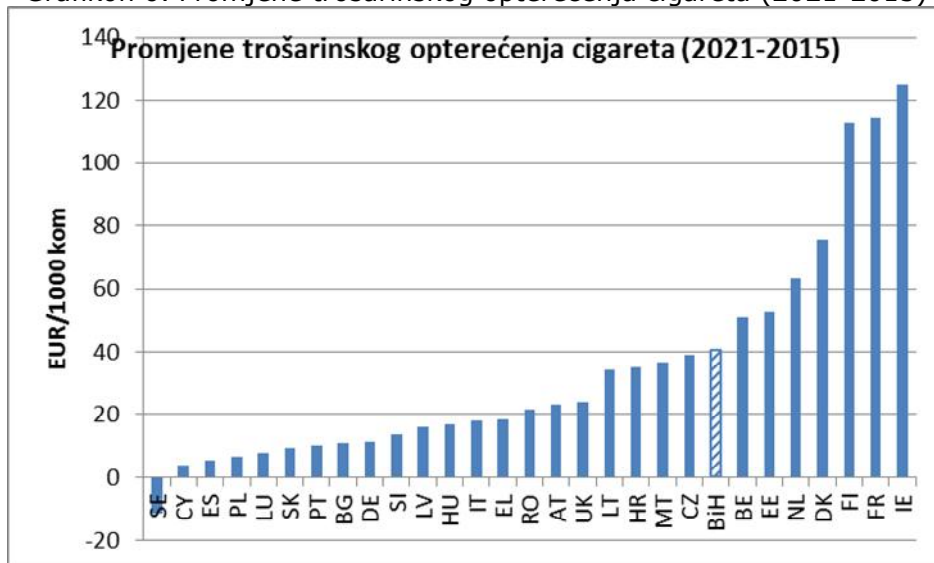
Grafikon 5. Stupanj ispunjenosti kriterija „90 EUR“ u EU/BiH u odnosu na PP MPC

Izvor: Europska komisija, 1/3/2021; BiH - izračun autora.

Stalno variranje unutar strukture stopa trošarina (*ad valorem* i specifične) u posljednjih šest¹⁰ godina imalo je za posljedicu rast trošarinskog opterećenja cigareta. Po rastu trošarinskog opterećenja PP MPC u nominalnom smislu BiH se nalazi u gornjoj polovici liste (Grafikon 6.).

Grafikon 6. Promjene trošarinskog opterećenja cigareta (2021-2015)

Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

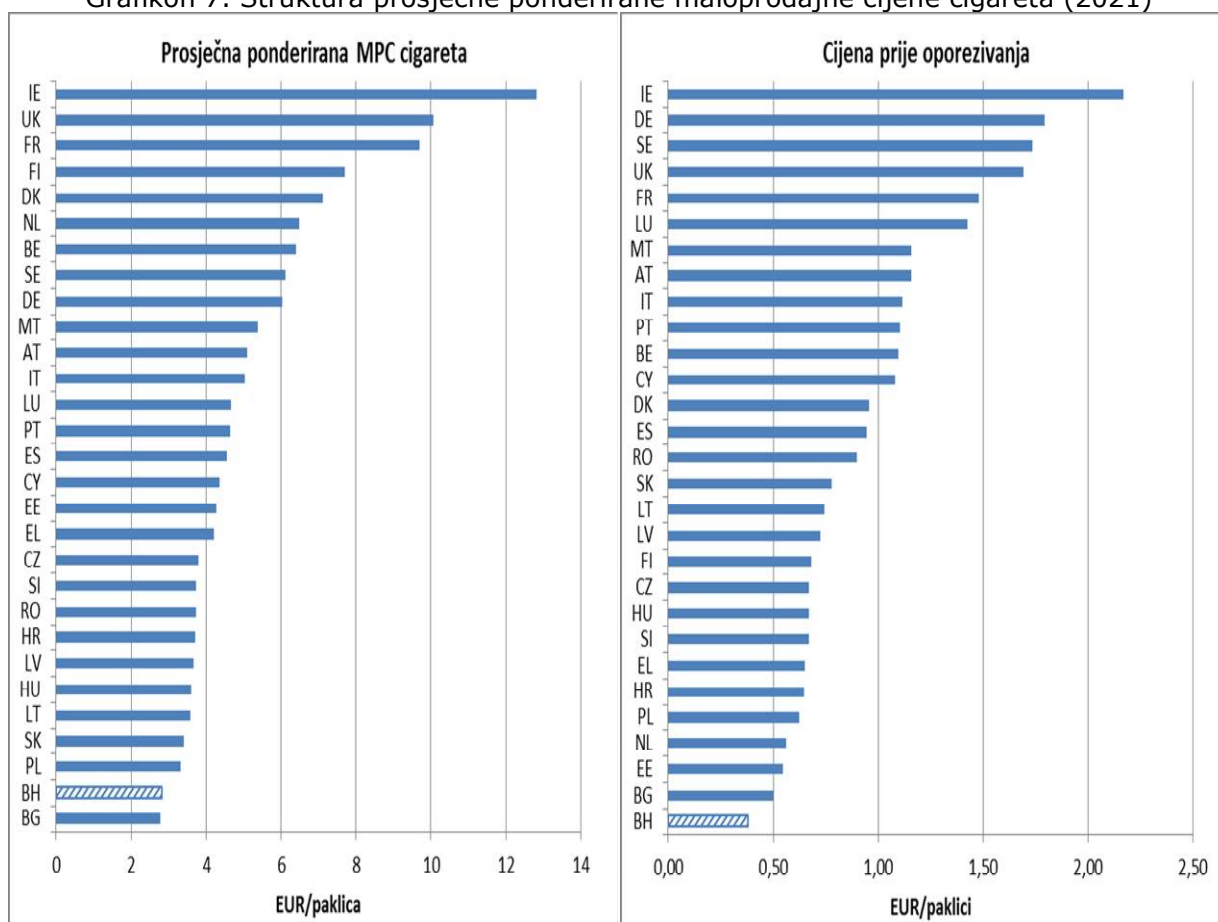
Međutim, u usporedbi sa ukupnim trošarinskim opterećenjem (Grafikon 5.) može se zaključiti da je veliki broj članica već imao visoko trošarinsko opterećenje i prije promatranog razdoblja, dok je BiH bila u procesu povećanja trošarina do novog minimuma EU. S druge strane, neke zemlje, poput Finske, Francuske i Irske, su posljednjih godina imale ogromno povećanje trošarinskog opterećenja.

¹⁰ Za analizu je uzeto razdoblje 2015-2021 kako bi se osigurala uporedivost BiH sa EU, budući da je kategorija prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta u BiH uvela izmjenama Zakona o trošarinama u 2014.

3.3. Prosječna ponderirana cijena cigareta

Imajući u vidu velike razlike u trošarinskom opterećenju (ne)ispunjenost kriterija „60%“ i „EUR 90“ nije dovoljna za donošenje zaključaka o trošarinskoj politici zemlje. Pregled PP MPC članica EU i usporedba sa BiH pokazuje da je u nominalnom smislu, očekivano, PP MPC BiH na dnu liste zajedno sa novim članicama EU (Grafikon 7, prikaz lijevo). Očekivano, zbog ekonomske razvijenosti zemlje i, posljedično, standarda stanovništva. Međutim, s druge strane, iznenađuju relativni odnosi. Tako je, na primjer, PP MPC cigareta u Sloveniji i Hrvatskoj za oko 30% veća nego u BiH, iako su razlike u neto dohocima mnogo veće. Iz ovoga bi se dalo zaključiti da su cijene cigareta u BiH više nego što bi trebalo biti s obzirom na standard stanovništva. Međutim, za potpuniju analizu potrebno je analizirati i strukturu PP MPC, koju čini cijena prije oporezivanja (engl. *pre-tax price*) i porezi (trošarina, PDV). Cijena prije oporezivanja *de facto* predstavlja prihod duhanske kompanije, koji uključuje cijenu koštanja i dobit/maržu.

Grafikon 7. Struktura prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta (2021)

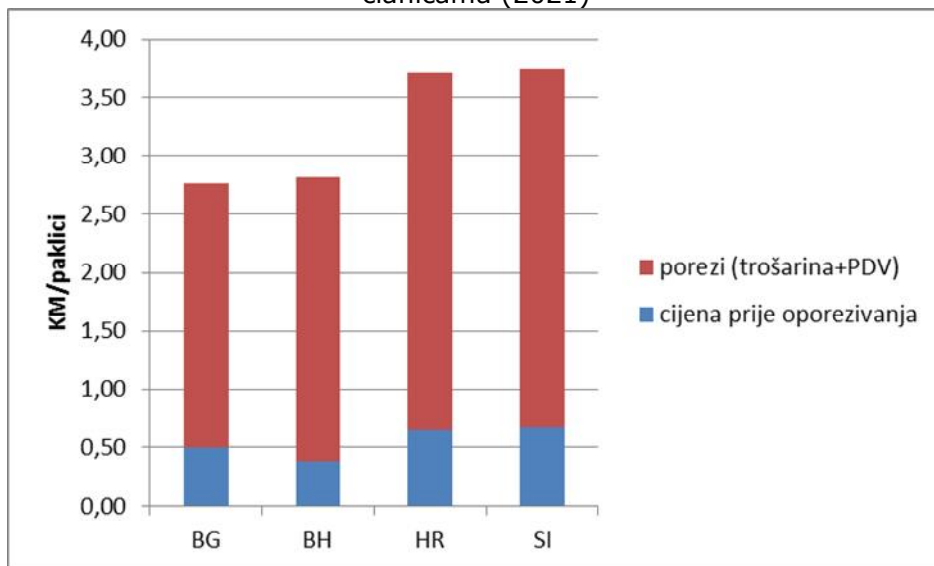

Izvor: Europska komisija, 1/3/2021; izračun autora.

Analiza visine cijene prije oporezivanja pokazuje da je nominalni iznos cijene prije oporezivanja najniži u BiH (Grafikon 7, prikaz desno). S druge strane, cijena prije oporezivanja u Bugarskoj je viša nego u BiH (Grafikon 8). Budući da BiH uglavnom uvozi¹¹ cigarete to bi ulazna cijena trebala biti barem slična cijenama iz drugih zemalja, jer odražava troškove proizvodnje istih ili sličnih brendova, pogotovo u zemljama koje nemaju vlastitu proizvodnju cigareta, uz dodatne troškove transporta. Očigledno je da se razlika između cijena prije oporezivanja u BiH i spomenutim članicama EU odnosi na manju dobit/maržu koja se ostvaruje na tržištu BiH.

¹¹ Od ukupnog broja cigareta za koje je preuzeta trošarinska markica u 2020. godini u BiH 93% čine uvozne cigarete.

Grafikon 8. Struktura prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta u BiH i odabranim članicama (2021)

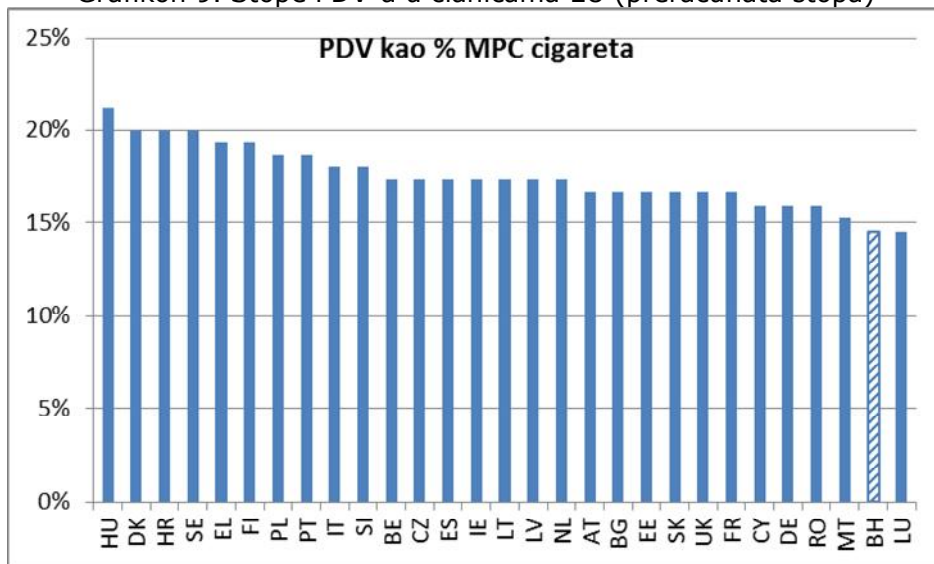

Izvor: Europska komisija, 1/3/2021; izračun autora.

3.4. Ukupno porezno opterećenje cigareta

Ukupno porezno opterećenje cigareta se sastoji od trošarine i PDV-a. Često se prilikom analiziranja i dizajniranja trošarinske politike zanemari značaj visine stope PDV-a na ukupno trošarinsko opterećenje cigareta. Prema pregledu stopa PDV-a u EU najniža stopa PDV-a od 17% se primjenjuje u Luksemburgu¹². Pregled, dan na Grafikonu 9, ukazuje na zaključak da je stopa PDV-a u BiH na razini najniže stope u EU.

Grafikon 9. Stope PDV-a u članicama EU (preračunata stopa)

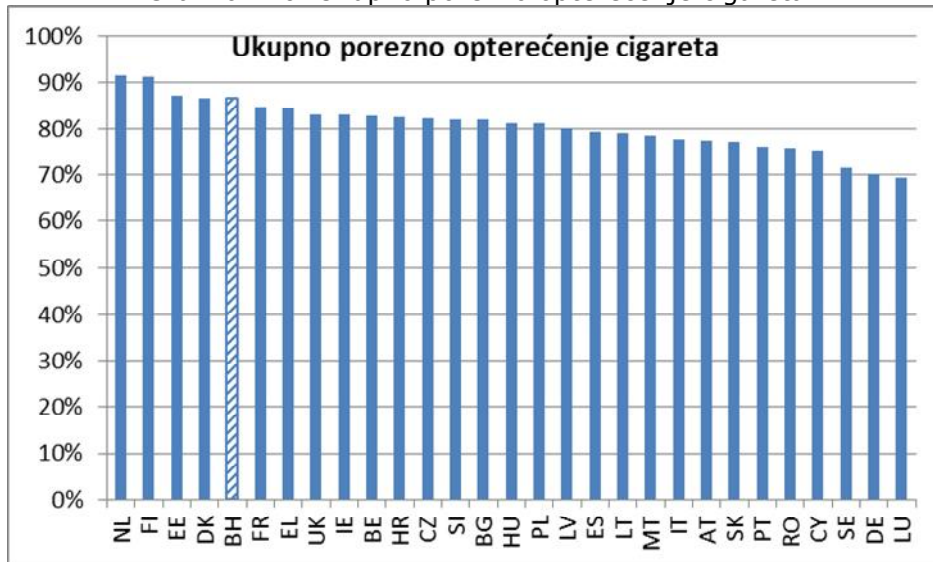

Izvor: Europska komisija, 1/3/2021; BiH - izračun autora.

¹² Napomena: Pregled stopa PDV-a na Grafikonu 9 se odnosi na preračunatu stopu PDV-a, koja se primjenjuje na osnovicu (tj. maloprodajnu cijenu) koja u sebi uključuje sve poreze, pa i PDV.

Zbrajanjem % udjela trošarinskog opterećenja i opterećenja PDV-om dobija se ukupno porezno opterećenje (Grafikon 10).

Grafikon 10. Ukupno porezno opterećenje cigareta

Izvor: Europska komisija, 1/3/2021; BiH - izračun autora.

Uspoređujući poziciju BiH u odnosu na članice EU u pogledu visine trošarinskog opterećenja cigareta kao % PP MPC (Grafikon 5) i visine ukupnog trošarinskog opterećenja (Grafikon 10) uočava se da je ispred BiH u pogledu ukupnog poreznog opterećenja četiri članice, tri više nego u slučaju trošarinskog opterećenja. Može se zaključiti da niska stopa PDV u BiH služi kao korektiv visokog trošarinskog opterećenja cigareta.

IV TRENDVI NA TRŽIŠTU CIGARETA U EU

Rast maloprodajnih cijena cigareta, kao posljedica harmonizacije stopa trošarina sa rastućom minimalnom trošarinom u EU, očekivano je rezultirao padom potrošnje cigareta. S druge strane, zbog neelastičnosti potrošnje cigareta očekivao se rast prihoda od trošarina.

4.1. Količina cigareta u prometu

Proces usklađivanja trošarinske politike članica sa minimalnim standardima EU imao je različitu dinamiku i različit tempo ovisno o tome da li se radi o starim članicama (EU-15) ili novim članicama koje su pristupile EU nakon 2003. godine. Stare članice su već oporezovale cigarete visokim stopama trošarine, daleko iznad minimalnih. S druge strane, nove članice su se suočile sa potrebom naglog povećanja stopa trošarina da bi dostigle razinu trošarinskog opterećenja koji je bio određen u predpristupnim pregovorima, a potom su morale dostići minimalne standarde u tranzicijskom razdoblju, propisanim ugovorom o pristupanju EU.

Analiza trendova na tržištu cigareta u EU urađena je na dva načina. Prvo je uzeto cijelo razdoblje 2002-2019¹³ iz razloga što obuhvata sve relevantne momente vezane za trošarinsku politiku EU: efekte povećanja minimalne trošarine EU, prvo na EUR 64¹⁴, a, potom, na EUR 90¹⁵, pripreme za

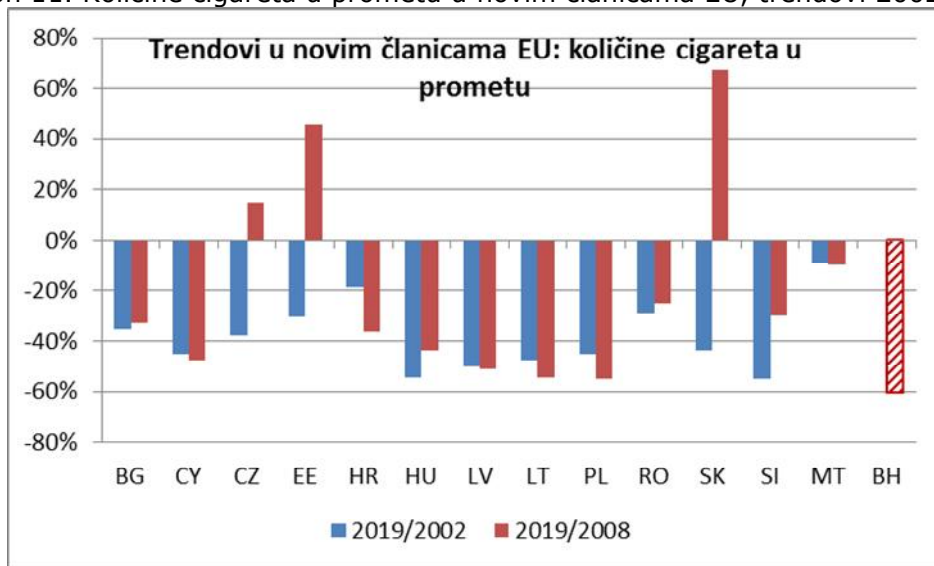
¹³ Posljednji dostupni podaci su za 2019. Izvor: Europska komisija, avgust 2020.

¹⁴ Početkom 2002. minimalna trošarina u EU je povećana sa EUR 60 na EUR 64 s početkom primjene 1/7/2006.

¹⁵ Novi minimum usvojen 2011. godine, s početkom primjene 1/1/2014.

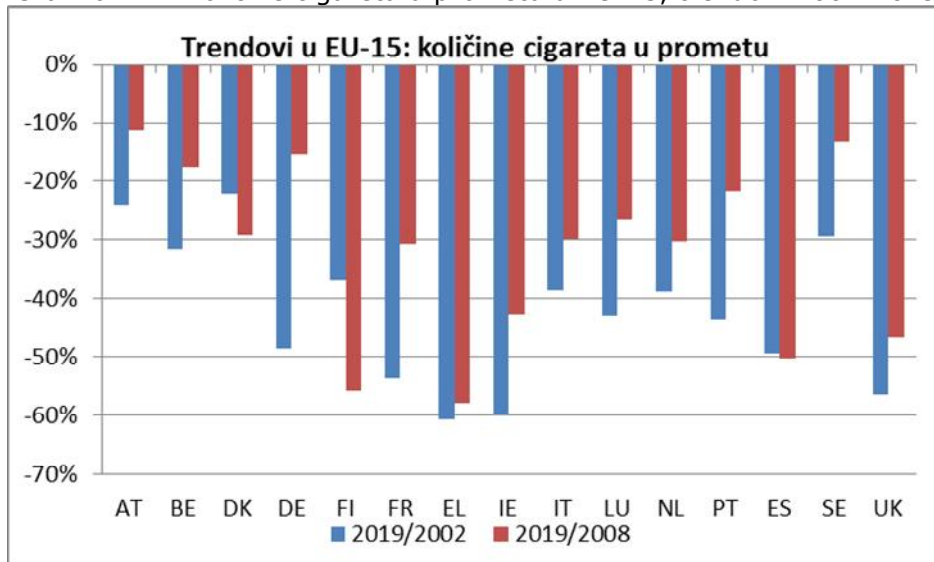
ulazak novih članica u EU, te tranzicijsko razdoblje za harmonizaciju nacionalnih trošarinskih politika sa prvim minimumom (EUR 64), a potom i sa drugim minimumom (EUR 90), budući da je određenom broju članica odobreno tranzicijsko razdoblje za harmonizaciju do 2017/2018. Druga analiza je urađena na kraćem razdoblju 2008-2019. Navedeni pristup je bio nužan iz dva razloga. Razdoblje korespondira razdoblju za koje su dostupni podaci o naplati prihoda od trošarina, što omogućava analizu utjecaja kretanja količina cigareta u prometu na naplatu prihoda. Drugi razlog je što kraće razdoblje ukazuje na dinamiku na tržištu cigareta u članicama EU, što ne omogućava usporedba količina samo u početnoj i posljednjoj godini serije podataka 2002-2019.

Grafikon 11. Količine cigareta u prometu u novim članicama EU, trendovi 2002-2019¹⁶

Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

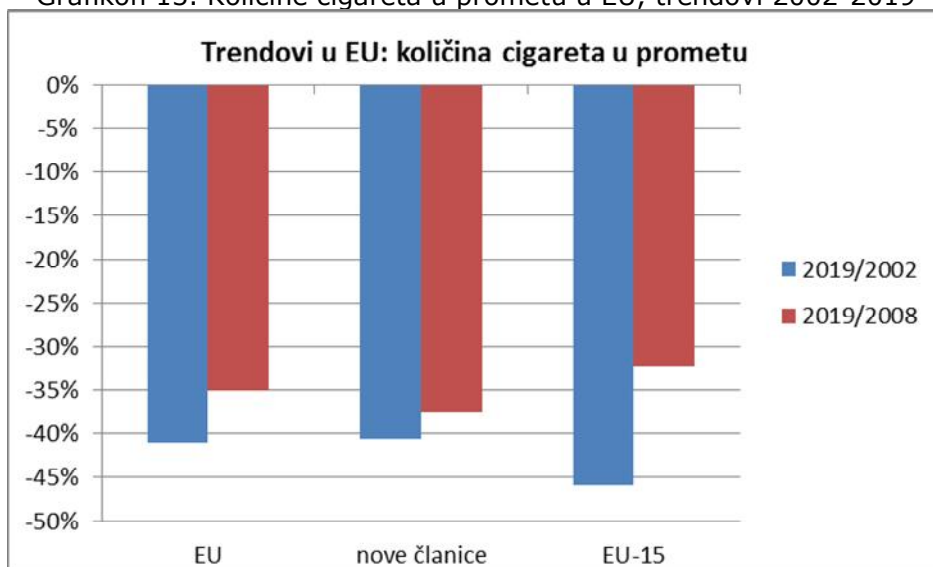
Grafikon 12. Količine cigareta u prometu u EU-15, trendovi 2002-2019

Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

¹⁶ Zbog nedostatka podataka za Rumunjsku je uzeta kao bazična godina 2005, a za Češku i Slovačku 2007, godina u kojoj je ostvaren povijesni maksimum.

Grafikon 13. Količine cigareta u prometu u EU, trendovi 2002-2019

Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Iz komparacija količina cigareta u prometu u 2019. sa količinama u prometu u 2002. i 2008. (Grafikoni 11 - 13) može se zaključiti sljedeće:

- Na razini EU ukupna količina cigareta u prometu u 2019. u odnosu na 2002. manja je za 41,1% (Grafikon 13). Situacija se u posljednjih desetak godina popravila, ali je pad legalno prodanih cigareta u 2019. u odnosu na 2008. 35%. Postavlja se pitanje koliko su visoke trošarine odvratile konzumente od pušenja, koliko se potrošača opskrbljuje legalnim unosom iz trećih zemalja, a koliko na crnom tržištu Unije. Posljednjim mjerama, donesenim u 2020.g., EU nastoji smanjiti legalni unos cigareta iz trećih zemalja;
- Pad potrošnje cigareta u starim članicama je veći nego u novim članicama (Grafikon 13), maksimalno do 61%, i pored činjenice da je tempo povećanja trošarina bio sporiji. Iako je većina starih članica već primjenjivala visoke stope trošarina ipak iznenađuje veliki pad potrošnje, čak i u posljednjem desetljeću, jer potrošači u tim članicama imaju daleko veće dohotke;
- Kod nekih starih članica EU (npr. Grčka) pad potrošnje cigareta je velik zbog rasta crnog tržišta. Slično je i u ostalim južnim članicama (Grafikon 12). U posljednjem desetljeću došlo je do rasta količina cigareta u prometu, koje je usporilo negativne trendove, osim u dvije članice u kojima je evidentirano pogoršanje (Finska i Španjolska);
- Jedan od razloga velikog pada potrošnje cigareta u starim članicama (Grafikon 12) je ulazak istočnih članica u EU, koji je pojačao unos cigareta iz istočnih zemalja (npr. Poljske) u stare članice koje s njima graniče (npr. Njemačke) povećavajući dubioze u prodajama u starim članicama. Međutim, primjetno je poboljšanje u posljednjem desetljeću, koje se može povezati sa dostizanjem minimalne trošarine EU u novim članicama i, posljedično, rastom maloprodajnih cijena, što je demotiviralo prekograničnu prodaju cigareta iz tih zemalja u starim članicama;
- U četiri nove članice zabilježeno je pogoršanje situacije u posljednjem desetljeću (Grafikon 11), što se može povezati sa potrebom dostizanja minimalne trošarine EU, ali i smanjenjem legalne potrošnje zbog masovnog odljeva radnosposobnog stanovništva nakon otvaranja internih granica zapadnih članica za radnike iz istočnih zemalja. S druge strane, u tri

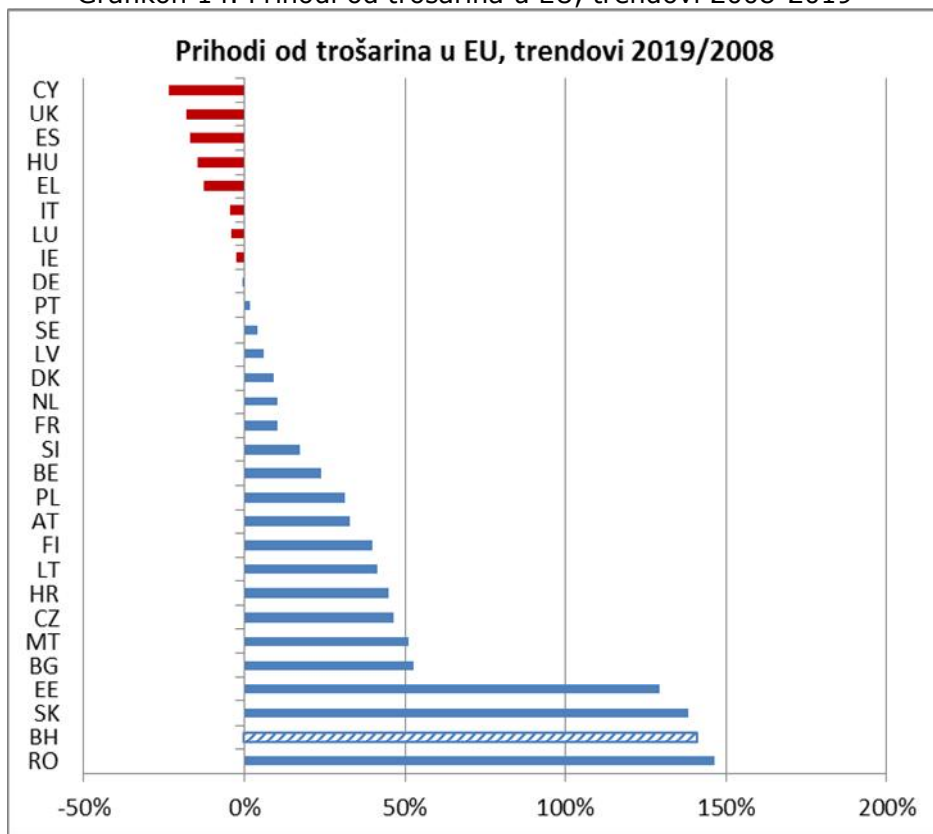
članice je zabilježen rast količina cigareta u posljednjem desetljeću (Grafikon 11), što je povezano sa osnovicom (2008). Naime, u sve tri zemlje u 2008. ostvaren je povijesni minimum u pogledu količine cigareta u prometu;

- Bez obzira na brzi tempo harmonizacije stopa trošarina sa minimalnim standardima EU pad potrošnje cigareta u novim članicama se kretao između 30% i 55%. No, usporedba sa godinama pred potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanje vjerojatno bi pokazala daleko veći pad, dok je odobravanje tranzicijskog razdoblja od 6 do 7 godina nakon usvajanja Direktive 2011 ublažilo pad potrošnje cigareta;
- Pad potrošnje cigareta u BiH je veći nego kod novih članica zbog kraćeg razdoblja harmonizacije (2009-2019), ali, s druge strane, ne predstavlja izuzetak imajući u vidu da serija podataka za nove članice ne obuhvata početnu godinu harmonizacije trošarina sa standardima EU¹⁷.

4.2. Naplaćeni prihodi od trošarina

Za analizu trendova na tržištu cigareta u EU uzeto je razdoblje 2008-2019¹⁸, što omogućava komparaciju sa BiH.

Grafikon 14. Prihodi od trošarina u EU, trendovi 2008-2019¹⁹

Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

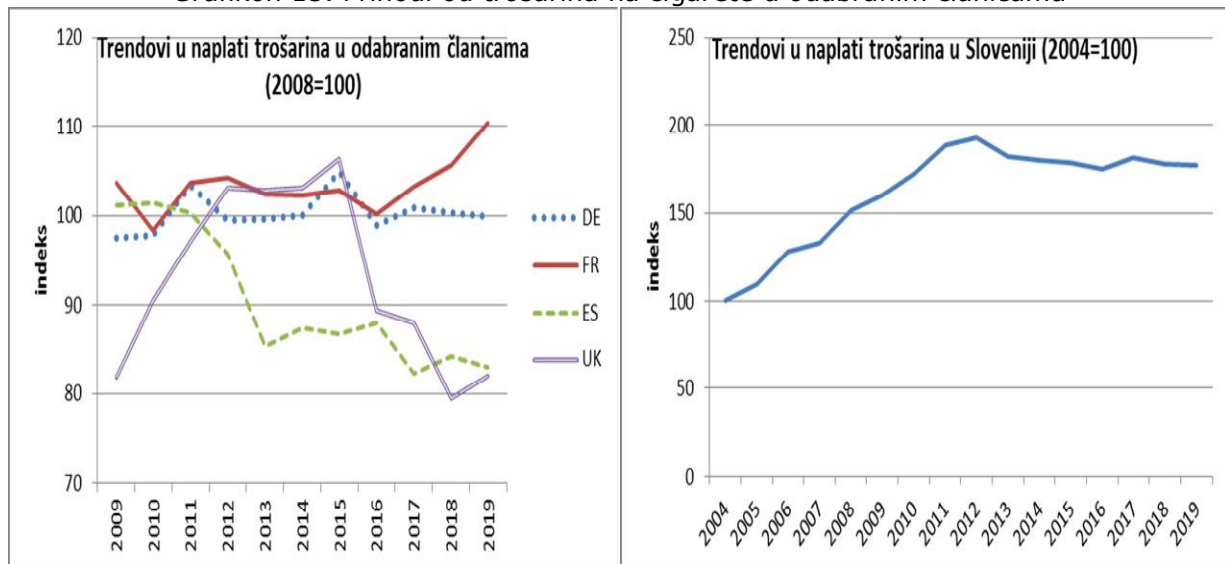
¹⁷ Prvo, nisu dostupni podaci za ranije godine. Drugo, početak harmonizacije individualan je za svaku novu članicu, jer ovisi o početku pregovora za pristupanje EU i dinamici obveza koje su buduće članice morale ispuniti prije ulaska u EU.

¹⁸ Posljednji dostupni podaci. Izvor: Europska komisija, kolovoz 2020.

¹⁹ Razdoblje analize za Hrvatsku je 2013-2019.

Osam članica je ubralo manje trošarina u 2019. godini u odnosu na 2008. godinu, a među njima je šest starih članica sa visokim stopama trošarine i dvije nove članice (Grafikon 14). Ostale članice su povećale prihode, a maksimalan rast je zabilježen u Rumunjskoj. Rast prihoda od trošarine u BiH je odmah iza Rumunjske zbog brzog tempa harmonizacije. Navedeno razdoblje analize u cijelosti pokriva razdoblje harmonizacije trošarina u BiH do razine EUR 90, dok u članicama uglavnom pokriva harmonizaciju trošarina od razine EUR 64 do razine EUR 90, pa su, očekivano, i efekti u vidu prihoda u BiH veći.

Grafikon 15. Prihodi od trošarina na cigarete u odabranim članicama

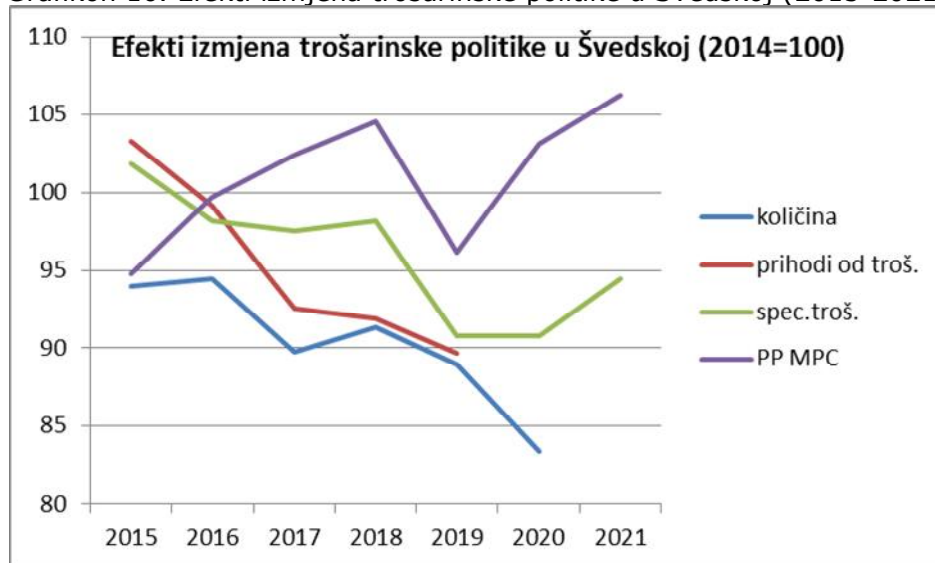
Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Detaljna analiza naplate prihoda u većini članica EU u posljednjih nekoliko godina pokazuje stagnaciju naplate, kao da je dostignut maksimum koji je bilo moguće postići. Na Grafikonu 15 (lijevo) prikazano je kretanje naplate prihoda od trošarina u četiri velike članice EU-28, čiji prihodi od trošarina čine polovicu ukupno naplaćenih trošarina na duhanske prerađevine u EU u 2019. Oscilacije u naplati trošarina u Njemačkoj su neznatne tijekom promatranog razdoblja, a posljednjih nekoliko godina su na razini iz 2008. U Španjolskoj je prisutan oštar silazni trend u naplati, dok naplata trošarina u V. Britaniji snažno oscilira sa velikim padom od 2016. U Francuskoj je naplata prihoda od trošarina do 2016. bilježila rast maksimalno do 5%, da bi u posljednje dvije godine bio zabilježen rast do 10% u odnosu na 2008.

Slovenija (Grafikon 15, desno) je zanimljiva zbog činjenice da se radi o zemlji koja je povijesno bliska BiH, a koja je, kao nova članica EU, imala sličan proces harmonizacije trošarina sa standardima EU. S obzirom na činjenicu da nisu na raspolaganju podaci o naplati trošarina prije ulaska u EU analiza trendova u naplati trošarina na cigarete odnosi se na razdoblje 2004-2019. Slovenija je dostigla minimum od EUR 64 2008. godine, a minimum od EUR 90 2012. godine. Evidentan je pad prihoda u 2013., te stagnacija u naplati koja traje šest godina.

Zanimljiv je slučaj Švedske koja godinama smanjuje specifičnu trošarinu na cigareta u cilju konsolidacije tržišta cigareta i naplaćenih prihoda od trošarina (Grafikon 16). Primjer Švedske je korisno analizirati i zbog inicijativa koje se javljaju u BiH koje zagovaraju smanjenje trošarina na cigarete.

Grafikon 16. Efekti izmjena trošarinske politike u Švedskoj (2015-2021)

Izvor: Europska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Primjećuje se da je smanjivanje specifične trošarine išlo postepeno, da bi najveća korekcija stopa na niže bila u 2019. U cijelom razdoblju *ad valorem* trošarina je bila na istoj razini od 1%. Na Grafikonu 16 može se uočiti kako je nakon prvog smanjenja specifične trošarine došlo do rasta maloprodajnih cijena (PP MPC), iako bi tržišna logika nalagala smanjenje cijena zbog smanjenog trošarinskog opterećenja (+ pripadajući PDV). Rast cijena je proizveo pad potrošnje cigareta, a kumulativni efekat niže specifične trošarine i manjih količina u prometu je pad naplaćenih prihoda od trošarina²⁰. Pad prometa je primorao duhanske kompanije da smanje maloprodajne cijene, što se desilo 2019, ali je pad cijena manji nego što je bio pad poreznog opterećenja. Povećanje specifične trošarine od 2021. imalo je za posljedicu rast cijena, ali u većoj mjeri nego što je rast poreznog opterećenja.

Analiza efekata trošarinske politike u Švedskoj potvrđuje istraživanja o pravcima efekata izmjene neizravnih poreza. U slučaju smanjenja neizravnih poreza ponašanje ekonomskih operatora (kompanija, trgovaca) je nepredvidivo. Uglavnom, i ukoliko dođe do smanjenja maloprodajnih cijena, ono nije u onoj mjeri u kojoj je smanjenje poreznog opterećenja. S druge strane, povećanje neizravnih poreza (PDV, trošarine) najčešće se prevlađuje na kupce preko većih maloprodajnih cijena, pri čemu povećanje cijena često ide iznad povećanja poreznog opterećenja.

Višegodišnje "podešavanje" trošarinske politike u Švedskoj, u uvjetima neizvjesne reakcije duhanskih kompanija, nije proizvelo željeni efekat u smislu većih prihoda od trošarina, te upućuje na zaključak da su iscrpljene mogućnosti za povećanje prihoda. Trendovi u navedenim velikim članicama (uključujući i Italiju) i ostalim članicama EU-15 determiniraju trendove na razini EU. EU je u razdoblju od dvanaest godina (2008-2019) ostvarila skromni rast prihoda od trošarina na cigarete od 4,2%. U 2018. naplaćeni prihodi od trošarina u EU su bili manji za 0,3% nego u 2017., dok je u 2019. ostvaren rast od 2,7% u odnosu na 2018. Nameće se zaključak da je okončana era visokih stopa rasta prihoda od trošarina na cigareta, te da je u okvirima tekuće trošarinske politike EU dostignut maksimalno moguća razina prihoda od trošarina.

²⁰ Podaci o količinama cigareta u prometu i prihodima od trošarina raspoloživi su samo zaključno sa 2019. godinom.

Robna razmjena za razdoblje siječanj - lipanj 2021. godine

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

Analiza robne razmjene Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BiH) sa drugim zemljama za razdoblje siječanj - lipanj 2021. godine (u daljem tekstu: I-VI 2021) predstavlja nastavak analiza objavljenih u prethodnim brojevima biltena Odjeljenja. Analizom su predstavljena kretanja u ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni, kretanja u razmjeni prema glavnim vanjskotrgovinskim regionima (EU²¹, CEFTA²², EFTA²³, azijske zemlje u razvoju), te kretanja u razmjeni prema glavnim vrstama proizvoda. Usporedba prvog polugodišta tekuće godine sa istim razdobljem prethodne godine ukazuje na značajan rast vanjskotrgovinske razmjene u tekućoj godini što nije realna slika s obzirom na šok u prvom polugodištu 2020. godine prouzrokovan pojavom pandemije koronavirusa, te mjerama koje su uvedene u borbi protiv širenja virusa. Iz tog razloga, analizom je prikazano i kretanje uvoza i izvoza u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište 2019. godine, prije krize Covid-19 i pandemijskih barijera koje su ograničavale slobodno kretanje robe.

1. Kretanja u ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni

U prvih šest mjeseci 2021. godine, BiH je zabilježila rast obujma vanjskotrgovinske razmjene. Izvoz je veći za 31,1 %, dok je uvoz veći za 19,8 % u odnosu na prvih šest mjeseci prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 67,5 % i veća je za 5,8 p.p. u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Ukoliko usporedimo prvo polugodište tekuće godine sa prvim polugodištem 2019. godine, odnosno razdobljem prije krize Covid-19, BiH je također zabilježila rast obujma vanjskotrgovinske razmjene. Izvoz je veći za 11,3%, dok se uvoz zadržao na približnoj razini, točnije manji je za 1,8%. Pokrivenost uvoza izvozom veća je za 7,9 p.p.

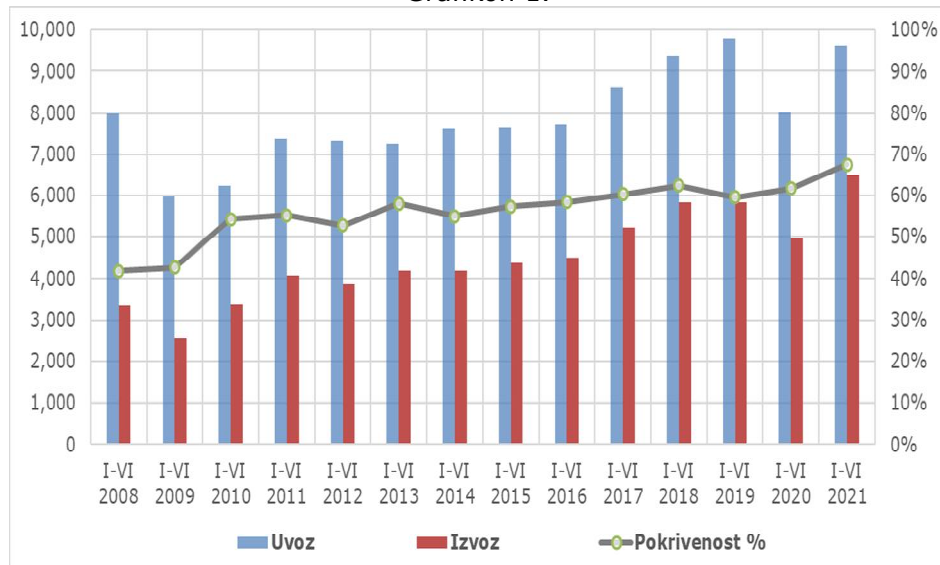
Grafikonom 1. predstavljeno je kretanja robne razmjene BiH sa inozemstvom za prvih šest mjeseci u razdoblju 2008-2021. godina. Prikazane su vrijednosti uvoza i izvoza u milijunima KM (lijeva vertikalna skala), te postotne vrijednosti pokrivenosti uvoza izvozom (desna vertikalna skala) za promatrano razdoblje.

²¹ Europska unija

²² Central European Free Trade Agreement (CEFTA) - Ugovor o slobodnoj trgovini zemalja centralne Europe (Albanija, BiH, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Moldavija, Srbija i UNMIK/Kosovo)

²³ Europsko udruženje slobodne trgovine koje ujedinjuje tržišta Švicarske, Norveške, Islanda i Lihtenštajna

Grafikon 1.

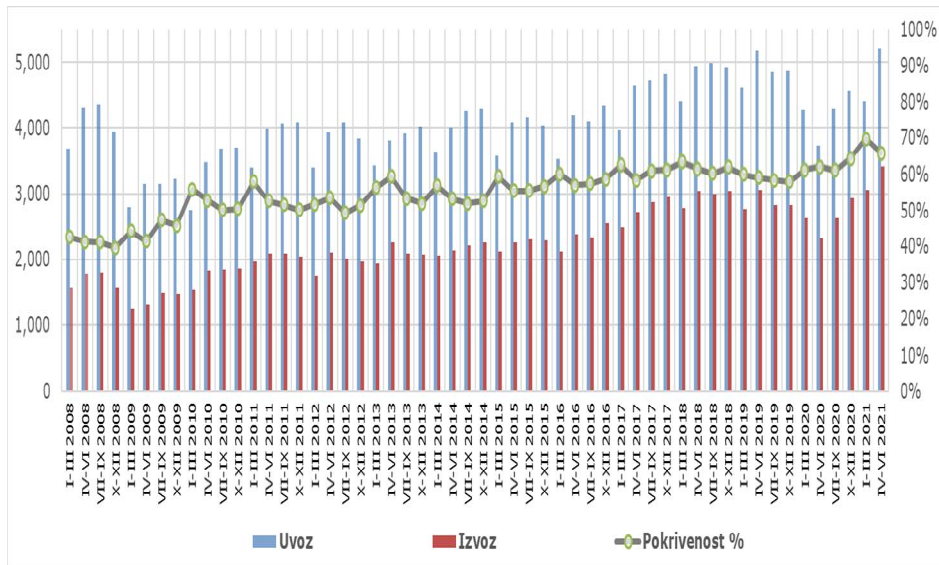

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

Historijski promatrano kroz podatke prikazane u grafički predstavljenoj vremenskoj seriji, najveći pad vanjskotrgovinske razmjene zabilježen je usljed stanja šoka, u prvom polugodištu 2009. godine a pod utjecajem svjetske ekonomske krize, kao i prvom polugodištu 2020. godine, a pod utjecajem krize Covid-19. U polugodištima u kojima nije bilo stanja šoka, zabilježen je kontinuirani rast u vanjskotrgovinskoj razmjeni zemlje. Grafikon prikazuje značajan oporavak i povećanje obujma vanjskotrgovinske razmjene u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Također, zabilježeno je povećanje obujma robne razmjene zemlje sa inozemstvom u odnosu na prvo polugodište 2019. godine. Pokrivenost uvoza izvozom najveća je na polugodišnjoj razini u promatranom vremenskom razdoblju. Vanjskotrgovinski deficit je za 1,7% veći u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Međutim, promatrajući prvih šest mjeseci prošle godine, smanjenje vanjskotrgovinskog deficita na koje je utjecalo smanjenje uvoza, ne može se okarakterizirati kao pozitivno zbog izvanrednih okolnosti, odnosno opadanja cjelokupne vanjskotrgovinske aktivnosti. U odnosu na razdoblje prije krize Covid-19, odnosno u usporedbi sa prvim polugodištem 2019. godine, vanjskotrgovinski deficit u prvom polugodištu tekuće godine manji je za 21,0%, na šta je utjecalo povećanje izvoza.

Grafikonom 2. prikazano je kvartalno kretanje uvoza i izvoza, te pokrivenost uvoza izvozom u razdoblju od prvog kvartala 2008. godine do drugog kvartala 2021. godine (od I-III 2008 do IV-VI 2021). Kvartalno kretanje prikazuje sezonske oscilacije vidljive na početku svake godine, te najnižu robnu razmjenu BiH sa inozemstvom u prvim kvartalima. Pod utjecajem restriktivnih mjera uvedenih u borbi protiv pandemije virusa korona u 2020. godini, u toj godini robna razmjena BiH sa inozemstvom najmanja je u drugom kvartalu, odnosno u razdoblju primjene najrigoroznijih mjera u borbi protiv pandemije. Kretanje robne razmjene u prvom i drugom kvartalu 2021. godine pruža informaciju o oporavku ekonomije zemlje.

Grafikon 2.

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

U promatranom vremenskom razdoblju, pokrivenost uvoza izvozom najveća je u prvom kvartalu tekuće godine, dok su uvoz i izvoz najveći u drugom kvartalu tekuće godine. Uvoz u drugom kvartalu je veći za 18,4%, dok je izvoz veći za 11,7% u odnosu na prvi kvartal tekuće godine.

Uspoređujući podatke za prvi kvartal tekuće godine sa istim razdobljem prethodne godine uvoz je veći za 2,7%, dok je izvoz veći za 16,6%. Rast uvoza nije značajno veći jer je početak krize Covid-19 u BiH zabilježen krajem prvog kvartala, točnije u ožujku 2020. godine, te mjere nisu imale značajan utjecaj na prvi kvartal. Međutim, usporedbom podataka za drugi kvartal tekuće godine sa podacima iz drugog kvartala prethodne godine kada su mjere u borbi protiv širenja virusa korona bile najrigoroznije, zabilježen je značajan rast uvoza za 39,6%, te rast izvoza za 47,5%.

Podaci za prvi kvartal tekuće godine u usporedbi sa podacima iz istog razdoblja 2019. godine prikazuju smanjenje uvoza za 4,6%, te povećanje izvoza za 10,6%. U drugom kvartalu tekuće godine, a u usporedbi sa drugim kvartalom 2019. godine zabilježeno je blago povećanje uvoza za 0,8%, kao i povećanje izvoza za 11,9%.

U tabeli 1. prikazan je postotak povećanja/smanjenja vanjskotrgovinske razmjene na mjesečnoj razini za prvih šest mjeseci 2021. godine u odnosu na isto razdoblje 2020. godine.

Tabela 1.

	sij 2021 / sij 2020	velj 2021 / velj 2020	ožu 2021 / ožu 2020	tra 2021 / tra 2020	svi 2021 / svi 2020	lip 2021 / lip 2020	I-VI 2021 / I-VI 2020
Izvoz	3.0	11.3	36.2	59.9	43.1	41.5	31.1
Uvoz	-5.7	-6.8	19.7	49.9	42.5	28.9	19.8
Obujam	-2.1	-0.1	25.7	53.7	42.7	33.8	24.1
Pokrivenost	9.2	19.4	13.8	6.7	0.4	9.8	9.4
Deficit	-25.2	-32.7	-2.4	33.9	41.5	7.7	1.7

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

Iz tabele je vidljivo povećanje izvoza na mjesečnoj razini, posebice u razdoblju ožujak-lipanj kada su globalne i nacionalne mjere suzbijanja virusa bile najrigoroznije. Uvoz je u razdoblju siječanj-veljača tekuće godine manji u odnosu na isto razdoblje prošle godine, odnosno u odnosu na razdoblje prije uvođenja mjera. Promatrajući podatke na mjesečnoj razini, u razdoblju ožujak-

lipanj tekuće godine uvoz je značajno veći u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Podaci daju jasnu sliku da su mjere u borbi protiv pandemije koje su uvedene u ožujku 2020. godine i koje su trajale do lipnja iste godine dovele do značajnog pada ukupnog izvoza i uvoza.

U tabeli 2. prikazan je postotak povećanja/smanjenja vanjskotrgovinske razmjene na mjesečnoj razini za prvih šest mjeseci 2021. godine u odnosu na isto razdoblje 2019. godine.

Tabela 2.

	sij 2021 / sij 2020	velj 2021 / velj 2020	ožu 2021 / ožu 2020	tra 2021 / tra 2020	svi 2021 / svi 2020	lip 2021 / lip 2020	I-VI 2021 / I-VI 2019
Izvoz	3.0	11.0	16.8	7.6	2.5	26.2	11.3
Uvoz	-9.8	-5.7	0.1	-3.0	-6.8	13.5	-1.8
Obujam	-4.7	0.6	6.1	1.0	-3.4	18.4	3.1
Pokrivenost	14.2	17.7	16.7	10.9	10.0	11.2	13.3
Deficit	-34.9	-30.5	-21.0	-18.2	-19.1	-7.1	-21.0

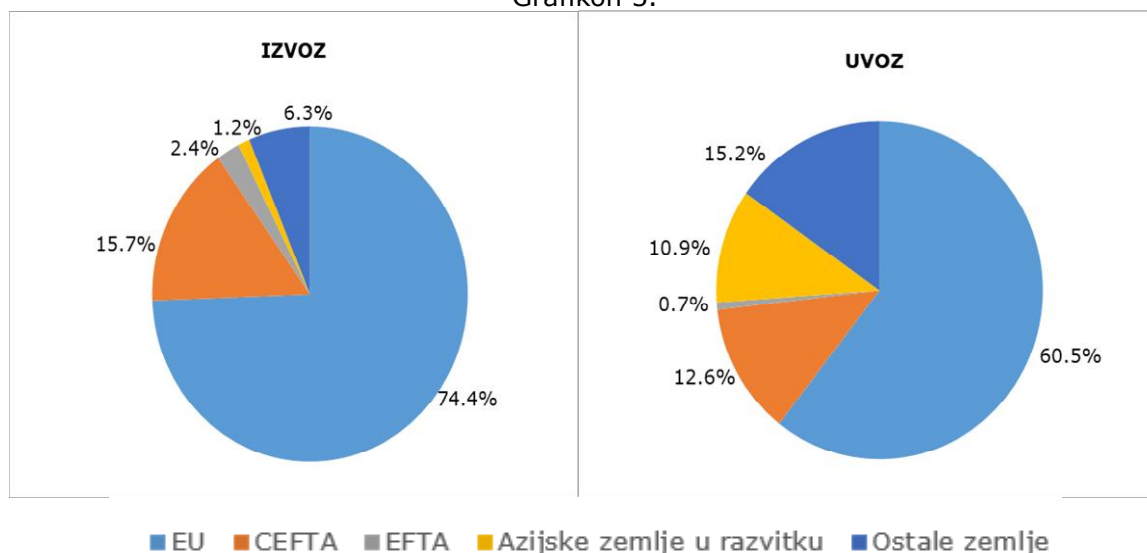
Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

Tabela prikazuje povećanje izvoza na mjesečnoj razini u prvih šest mjeseci tekuće godine u odnosu na prvih šest mjeseci 2019. godine. Što se tiče uvoza, u siječnju, veljači, travnju o svibnju tekuće godine isti je manji u odnosu na iste mjeseci 2019. godine, dok je u lipnju zabilježen značajan rast uvoza u odnosu na isti mjesec 2019. godine. Prikazani podaci daju sliku o ukupnom napretku vanjske trgovine zemlje u odnosu na razdoblje prije krize Covid-19, te oporavku u odnosu na razdoblje za vrijeme krize.

2. Vanjskotrgovinska razmjena BiH prema glavnim regionima za razdoblje I-VI 2021. godine

Grafikonom 3 prikazan je postotak udjela glavnih regiona u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa BiH u prvih šest mjeseci 2021. godine.

Grafikon 3.

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

EU kao glavni partner BiH u vanjskotrgovinskoj razmjeni, u prvih šest mjeseci 2021. godine sudjeluje sa 74,4% izvoza i 60,5% uvoza. Izvoz u zemlje EU u promatranom razdoblju veći je za 33,3%, dok je uvoz veći za 19,8% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Pokrivenost

uvoza izvozom iznosi 83,0%, što je za 8,4 p.p. veće u odnosu na isto razdoblje 2020. godine. U usporedbi sa prvim polugodištem 2019. godine izvoz u zemlje EU veći je za 11,0%, uvoz je manji za 4,3%, dok je pokrivenost uvoza izvozom veća za 11,4 p.p. u prvom polugodištu tekuće godine.

Zemlje članice CEFTA u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa BiH u prvih šest mjeseci tekuće godine sudjeluju sa 15,7% izvoza i 12,6% uvoza. Izvoz je veći za 31,0%, dok je uvoz veći za 21,6% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 83,6 %, što je za 6,0 p.p. veće u odnosu na isto razdoblje 2020. godine. U usporedbi sa prvim polugodištem 2019. godine izvoz u zemlje CEFTA regiona veći je za 11,5%, uvoz je veći za 6,9%, dok je pokrivenost uvoza izvozom veća za 3,5 p.p. u prvom polugodištu tekuće godine.

Zemlje članice EFTA u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa BiH u prvih šest mjeseci tekuće godine sudjeluju sa 2,4% izvoza i 0,7% uvoza. Izvoz je veći za 11,8%, dok je uvoz veći za 9,6% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 219,6%, što je za 4,2 p.p. veće u odnosu na isto razdoblje 2020. godine. U usporedbi sa prvim polugodištem 2019. godine izvoz u zemlje EFTA regiona veći je za 14,2%, uvoz je manji za 7,9%, dok je pokrivenost uvoza izvozom veća za 42,4 p.p. u prvom polugodištu tekuće godine.

BiH je u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa grupom azijskih zemalja u razvoju, u prvih šest mjeseci 2021. godine ostvarila 1,2% izvoza i 10,9% uvoza. Od ukupno ostvarenog uvoza iz ove grupe zemalja, 68,5% se odnosi na uvoz iz Kine. Izvoz je manji za 5,3%, dok je uvoz veći za 14,7% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 7,5%, što je za 1,6 p.p. manje u odnosu na isto razdoblje 2020. godine. U usporedbi sa prvim polugodištem 2019. godine izvoz u azijske zemlje u razvoju manji je za 3,2%, uvoz je veći za 2,4%, dok je pokrivenost uvoza izvozom manja za 0,4 p.p. u prvom polugodištu tekuće godine.

3. Vanjskotrgovinska razmjena BiH prema vrsti proizvoda za razdoblje I-VI 2021. godine

3.1. Izvoz prema vrsti proizvoda

U tabeli 3 prikazan je udio u izvozu deset glavnih grupa proizvoda u prvih šest mjeseci 2019., 2020. i 2021. godine. Takođe, tabelom je predstavljen postotak povećanja/smanjenja izvoza određene vrste robe u prvom polugodištu 2021. godine u odnosu na isto razdoblje 2020. godine i 2019. godine.

Tabela 3.

R.br.	kod	Opis kodne oznake	IZVOZ (udio u %)			promjena u odnosu na I-VI 2020 (%)	promjena u odnosu na I-VI 2019 (%)
			I-VI 2019	I-VI 2020	I-VI 2021		
1	94	Namještaj; oprema za krevete i sl. proizvodi (madraci, jastuci i sl.); svjetiljke i dr. rasvjetna tijela, koja nisu uključena na drugom mjestu;	9.0	8.9	9.3	37.1	15.6
2	85	Električni strojevi i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka; televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i sl.	6.8	7.9	8.1	34.8	32.2
3	27	Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenske materije; mineralni voskovi	8.4	8.1	8.1	31.9	7.3
4	84	Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine, aparati i mehanički uređaji; njihovi dijelovi	7.1	7.1	7.3	34.4	14.6
5	73	Proizvodi od željeza i čelika	6.6	6.9	7.0	32.2	18.6
6	72	Željezo i čelik	5.2	4.1	6.5	106.7	38.7
7	44	Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugalj	6.4	6.5	6.5	30.8	14.1
8	64	Obuća, nazuvci i slični proizvodi; dijelovi tih proizvoda	6.4	6.1	5.1	8.7	11.9
9	39	Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa	4.0	4.8	4.8	30.1	35.2
10	28	Neorganski kemijski proizvodi; organska i neorganska jedinjenja plemenitih metala, metala rijetkih zemlji, radioaktivnih elemenata i izotopa	5.6	5.3	4.7	16.1	-6.6
I		Ukupno (od 1 do 10)	65.4	65.9	67.5	34.3	14.8
II		Ostali proizvodi	34.6	34.1	32.5	25.0	4.5
		UKUPNO (I + II)	100.0	100.0	100.0	31.1	11.2

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

Uspoređujući podatke iz prvog polugodišta tekuće godine sa prvim polugodištem prethodne godine, ukupan izvoz kao i izvoz deset glavnih kategorija proizvoda, značajno je veći. S obzirom na ograničavanje izvoza u prvom polugodištu prethodne godine, povećanje izvoza u prvom polugodištu tekuće godine ne predstavlja realan rast izvoza koji bi uslijedio da nije bilo pandemijskih barijera koje su za posljedicu imale ograničavanje slobodnog kretanja robe. Nakon ukidanja barijera, u prvoj polovici tekuće godine je ostvaren ukupan rast izvoza od 31,1%, kao i rast izvoza u deset glavnih grupa proizvoda od 34,3% u odnosu na prvo polugodište prethodne godine. U usporedbi sa podacima prije krize Covid-19, odnosno sa podacima iz prvog polugodišta 2019. godine, u prvih šest mjeseci tekuće godine ostvaren je ukupan rast izvoza od 11,2%, te ukupan rast izvoza od 14,8% u glavnih deset izvoznih kategorija proizvoda. Devet glavnih kategorija proizvoda je ostvarilo povećanje izvoza, dok je jedna glavna kategorija proizvoda kodne oznake 28 - *Neorganski kemijski proizvodi; organska i neorganska jedinjenja plemenitih metala, metala rijetkih zemlji, radioaktivnih elemenata i izotopa*, jedina glavna grupa proizvoda koja je zabilježila smanjenje izvoza u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isto razdoblje 2019. godine.

Najveći rast izvoza u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine od 106,7% ostvarila je grupa proizvoda kodne oznake 72 - *Željezo i čelik*. Ova kategorija također je zabilježila najveći rast izvoza za 38,7% u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište 2019. godine. U prvoj polovici tekuće godine, a u usporedbi sa istim razdobljem 2020. i 2019. godine, ova kategorija proizvoda bilježi veći rast od kategorije kodne oznake 73 - *Proizvodi od željeza i čelika*, što znači da je vrijednost razmjene sirovina i repromaterijala većeg stupnja obrade sporije rasla u odnosu na vrijednost razmjene primarnih sirovina. Brži rast izvoza finalnih proizvoda ili proizvoda većeg stupnja obrade dao bi veći utjecaj na obujam vanjskotrgovinske razmjene od rasta primarnih sirovina, materijala i poluproizvoda. Pandemija koronavirusa negativno je utjecala na obujam razmjene željeza i čelika u prvoj polovici prošle godine, u razdoblju "lockdown"-a kada je proizvodnja ove grupe proizvoda u BiH zbog pandemije i smanjene potražnje na svjetskom tržištu pretpjela težak udarac. U istom razdoblju, sektor industrije kojem pripada ova grupa proizvoda, suočio se i sa drugim problemima kao što su kvote i

carine koje su nametnuli EU i SAD na određene proizvode, što je dodatno utjecalo na smanjenje izvoza. Međutim, imajući u vidu potencijal zemlje kada su u pitanju metalni resursi, ova gospodarska grana je prepoznatljiva konkurentna prednost BiH, te je u prvom polugodištu tekuće godine zabilježena ekspanzija vrijednosti izvezenog željeza. Tako je, nakon poremećaja na svjetskom tržištu uzrokovanog pandemijom i privremenim zatvaranjem pogona za proizvodnju u prošloj godini, od početka tekuće godine uslijedila eksplozija rasta cijena željeza i čelika.

Pored sjajnih rezultata ostvarenih u izvozu željeza i čelika, kao i rezultata ostvarenih u izvozu proizvoda od željeza i čelika, drvoprerađivački sektor je također zabilježio značajan rast izvoza u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isto razdoblje prethodne dvije godine. Proizvodnja namještaja jedna je od najuspješnijih industrijskih grana u zemlji, te izvoz grupe proizvoda kodne oznake 94 – *Namještaj, oprema za krevete i sl. proizvodi (madraci, jastuci i sl.), svjetiljke i dr. rasvjetna tijela koja nisu uključena na drugom mjestu*, ima najveći udio u izvozu iz BiH. Tako je, u prvom polugodištu tekuće godine zabilježeno povećanje izvoza ove grupe proizvoda od 37,1% u odnosu na isto razdoblje 2020. godine, kao i povećanje od 15,6% u odnosu na isto razdoblje 2019. godine.

Domaća sirovina iz grupe proizvoda kodne oznake 44 - *Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugalj*, više je orijentirana ka inozemnom tržištu. U prvom polugodištu tekuće godine, ova grupa proizvoda ostvarila je povećanje vrijednosti izvoza od 30,8% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, te povećanje vrijednosti izvoza od 14,1% u odnosu na isto razdoblje 2019. godine.

Značajan rast u izvozu u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isto razdoblje prethodne dvije godine, ostvarila je grupa proizvoda sa značajnim udjelom u ukupnom izvozu iz zemlje, kodne oznake 85 – *Električni strojevi i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka; televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i sl.* U usporedbi sa prvim polugodištem 2020. godine ostvaren je rast izvoza od 34,8%, dok je u usporedbi sa prvim polugodištem 2019. godine ostvaren rast izvoza od 32,2%. Nakon blokada, zaključavanja i stagnacije u prvom polugodištu prošle godine, u istom razdoblju tekuće godine došlo je do naglog eksplozivnog povećanja aktivnosti u mnogim gospodarskim oblastima. Jedna od tih oblasti je proizvodnja i izvoz robe ove grupe proizvoda, jer investicije i gospodarske aktivnosti koje se odnose na ovu grupu proizvoda, a koje su bile odložene u prvom polugodištu prošle godine, u tekućoj godini su u procesu realizacije. Kako je zemlja naslonjena na ove procese, izvoz ove grupe proizvoda se povećava jer BiH nema veliko domaće tržište. Razvoj tehnologije, povećanje procesa sistematizacije i digitalizacije, jedan je od razloga povećanja izvoza ove grupe proizvoda u odnosu na razdoblje prije krize Covid-19.

Grupa proizvoda kodne oznake 39 – *Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa* ostvarila je rast izvoza od 30,1% u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine, ova grupa proizvoda ostvarila rast od 35,2%. Bez obzira na pandemiju virusa korona, ova grupa proizvoda je jedina od deset glavnih grupa proizvoda, koja je u prvom polugodištu 2020. godine ostvarila pozitivan izvoz u odnosu na prvo polugodište 2019. godine²⁴. Veća potražnja inostranog tržišta za proizvodima od plastike, posebno za građevinskim proizvodima od plastičnih masa i proizvodima za transport i pakiranje robe od plastičnih masa, kao što su čepovi, poklopci, zaklopci i ostali zatvarači od plastičnih masa, te mogućnost domaćeg tržišta za proizvodnjom ovih proizvoda, dodatno utječe na povećanje izvoza, odnosno smanjenje disbalansa između izvoza i uvoza u ovom sektoru.

Jedina od deset glavnih grupa proizvoda čiji je postotak rasta vrijednosti izvoza u prvom polugodištu tekuće godine veći u usporedbi sa prvim polugodištem 2019. godine, od usporedbi sa prvim polugodištem 2020. godine, je grupa proizvoda kodne oznake 64 – *Obuća, nazuvci i slični proizvodi; dijelovi tih proizvoda*. Tako je, u prvih šest mjeseci tekuće godine izvoz grupe proizvoda

²⁴ "Robna razmjena za razdoblje siječanj - lipanj 2020. godine"; OMA Bilten br. 183/184; http://www.oma.uino.gov.ba/bilteni/Oma_Bilten_bos_183_184.pdf

iz ovog sektora za 8,7% veći u odnosu na prvih šest mjeseci prethodne godine, te za 11,9% veći u odnosu na prvih šest mjeseci 2019. godine. Ovo povećanje izvoza rezultat je stabilne izvozne potražnje, proširenja proizvodne baze ove grupe proizvoda u zemlji, te podizanja konkurentnosti u BiH.

Grupa proizvoda sa značajnim udjelom u izvozu je grupa proizvoda kodne oznake 27 - *Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenske materije; mineralni voskovi*. Vrijednost izvoza ove grupe proizvoda je u prvoj polovici tekuće godine veća za 31,9% u odnosu na isto razdoblje prošle godine, dok je u odnosu na isto razdoblje 2019. godine, vrijednost izvoza ove grupe proizvoda veća za 7,3%.

Vrijednost izvoza grupe proizvoda kodne oznake 84 - *Nuklearni reaktori, kotlovi, strojevi, aparati i mehanički uređaji; njihovi dijelovi*, u prvom polugodištu tekuće godine veća je za 34,4% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine, vrijednost izvoza ove grupe proizvoda veća za 14,6%.

Kategorija proizvoda kodne oznake 28 - *Neorganski kemijski proizvodi; organska i neorganska jedinjenja plemenitih metala, metala rijetkih zemlji, radioaktivnih elemenata i izotopa*, je u prvih šest mjeseci tekuće godine ostvarila povećanje vrijednosti izvoza za 16,1% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je jedina glavna grupa proizvoda koja je zabilježila smanjenje izvoza od -6,6% u odnosu na isto razdoblje 2019. godine.

3.2. Uvoz prema vrsti proizvoda

U tabeli 4. prikazan je udio u uvozu deset glavnih grupa proizvoda u prvih šest mjeseci 2019., 2020. i 2021. godine. Takođe, tabelom je predstavljen postotak povećanja/smanjenja uvoza određene vrste robe u prvom polugodištu 2021. godine u odnosu na isto razdoblje 2020. godine i 2019. godine.

Tabela 4.

R.br.	kod	Opis kodne oznake	UVOZ (udio u %)			promjena u odnosu na I-VI 2020 (%)	promjena u odnosu na I-VI 2019 (%)
			I-VI 2019	I-VI 2020	I-VI 2021		
1	27	Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenske materije; mineralni voskovi	14.3	10.6	10.7	20.1	-26.7
2	84	Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine, aparati i mehanički uređaji; njihovi dijelovi	8.1	7.7	7.9	23.2	-4.4
3	87	Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih vozila i njihovi dijelovi i pribor	7.9	6.7	6.8	21.4	-15.6
4	39	Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa	5.3	6.0	6.5	30.3	20.0
5	85	Električni strojevi i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka; televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i sl.	5.8	6.2	6.3	22.4	6.6
6	72	Željezo i čelik	3.4	3.3	4.3	58.2	25.5
7	30	Farmaceutski proizvodi	3.2	4.2	3.8	9.7	18.2
8	73	Proizvodi od željeza i čelika	2.6	2.7	3.2	40.5	18.0
9	76	Aluminij i proizvodi od aluminija	2.4	2.2	2.8	48.3	12.7
10	74	Bakar i proizvodi od bakra	1.3	1.4	2.0	71.3	50.0
I		Ukupno (od 1 do 10)	54.3	50.9	54.1	27.5	2.0
II		Ostali proizvodi	45.7	49.1	45.9	11.9	1.4
		UKUPNO (I + II)	100.0	100.0	100.0	19.8	1.7

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

Ukupan uvoz kao i uvoz deset glavnih kategorija proizvoda, značajno je veći u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište prethodne godine. S obzirom na pandemijske barijere koje su ograničavale uvoz u prvom polugodištu prethodne godine, vrijednost značajno većeg uvoza u prvom polugodištu tekuće godine ne predstavlja realnu sliku koja bi uslijedila da nije bilo stanja šoka. U prvom polugodištu tekuće godine ostvaren je ukupan rast uvoza od 19,8%, kao i rast uvoza u deset glavnih grupa proizvoda od 27,5% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. U usporedbi sa podacima iz prvog polugodišta 2019. godine, u prvih šest mjeseci tekuće godine ostvaren je ukupan rast uvoza od 1,7%, te ukupan rast uvoza od 2,0% u deset glavnih uvoznih kategorija proizvoda. U sedam glavnih kategorija proizvoda ostvareno je povećanje uvoza, dok je u tri glavne kategorije proizvoda, koje istodobno imaju i najveći udio u uvozu, vrijednost uvoza smanjena u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište 2019. godine.

Najveći rast uvoza u prvih šest mjeseci tekuće godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine od 71,3% ostvarila je grupa proizvoda kodne oznake 74 – *Bakar i proizvodi od bakra*. Ova kategorija također je zabilježila najveći rast vrijednosti uvoza od 50,0% u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište 2019. godine. Visok rast vrijednosti uvoza ove grupe proizvoda posljedica je rasta cijena bakra i proizvoda od bakra na svjetskom tržištu²⁵.

Pored značajnog rasta uvoza bakra i proizvoda od bakra, u prvom polugodištu tekuće godine, u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, značajan rast uvoza od 58,2% zabilježen je u kategoriji proizvoda kodne oznake 72 - *Željezo i čelik*. U usporedbi sa prvim polugodištem 2019.

²⁵ Nakon popuštanja rigoroznih mjera u borbi protiv pandemije koronavirusa, uvođenja vakcine protiv virusa Covid-19, rastući optimizam na svjetskom tržištu, značajno je povećao nastavak ulaganja u proizvodnju i investicije koje zahtijevaju potražnju za ovom grupom proizvoda. Uslijed povećane potražnje, uglavnom iz Kine kao najvećeg svjetskog potrošača bakra, te smanjene ponude i zaliha bakra i proizvoda od bakra na svjetskom tržištu, cijene su dostigle historijski maksimum. S obzirom da je bakar metal koji se najviše koristi u proizvodnji energije, prenosnoj infrastrukturi i skladištenju energije, te je drugi metal po upotrebi poslije aluminija i čelika u građevinarstvu, telekomunikacijama, transportu i proizvodnji automobila, očekivanja su da će potražnja za bakrom dodatno rasti uslijed rastuće zabrinutosti zbog niskih zaliha bakra. Takođe, infrastrukturni planovi, te podsticaj "zelene energije" povećavaju potražnju za ovom grupom proizvoda koji se koriste u proizvodnji električnih vozila.

godine, u ovoj kategoriji proizvoda je zabilježen rast uvoza od 25,5%. Takođe, značajan rast uvoza u prvom polugodištu tekuće godine zabilježen je i u kategoriji proizvoda kodne oznake 73 – *Proizvodi od željeza i čelika* 40,5% u odnosu na prvo polugodište prethodne godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine u ovoj kategoriji proizvoda zabilježen rast uvoza od 18,0%. Kao i kod vrijednosti uvoza bakra i proizvoda od bakra, tako i vrijednost uvoza željeza i čelika, te proizvoda od željeza i čelika, u prvom polugodištu tekuće godine u usporedbi sa istim razdobljem prethodne dvije godine raste zbog svakodnevnog rasta potražnje za ovim grupama proizvoda na svjetskoj razini. Razlog za to je nagli rast globalnih cijena mnogih sirovina potrebnih za industriju jer su ublažene restrikcije i druge mjere za suzbijanje širenja virusa korona, te okretanje svijeta ka infrastrukturi da bi stimulirao oporavak nakon krize Covid-19²⁶.

U kategoriji proizvoda kodne oznake 76 - *Aluminij i proizvodi od aluminija* u prvom polugodištu tekuće godine zabilježen je rast uvoza od 48,3%, a u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je u odnosu na isto razdoblje 2019. godine u ovoj kategoriji proizvoda zabilježen rast uvoza od 12,7%. Na povećanje vrijednosti uvoza aluminija i proizvoda od aluminija utjecao je rast cijena aluminija na svjetskom tržištu²⁷.

Uvoz proizvoda kodne oznake 39 - *Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa* u prvom polugodištu tekuće godine veći je za 30,3% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je u odnosu na isto razdoblje 2019. godine, vrijednost uvoza ove grupe proizvoda veća za 20,0%. Kako je plastična smola ključni materijal povezan sa drugim materijalima kao što su čelik, drvo, mikročipovi i sl. proizvodi, došlo je do naglog porasta trenutne tržišne cijene plastične smole i drugih povezanih sirovina na svjetskom tržištu. S obzirom na usku povezanost i utjecaj ponude i potražnje određene vrste robe na njenu tržišnu cijenu, faktori kao što su svjetska pandemija Covid-19, problemi u lancu snabdijevanja, poteškoće u proizvodnji i nedostatak broja radnika, doprinijeli su povećanju cijena ove grupe proizvoda. Analize cijena ukazuju na to da su smola i sirovine od plastike dostigli rekordne vrijednosti, što je utjecalo na značajno povećanje vrijednosti uvoza u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isto razdoblje 2019. godine, dok se rast vrijednosti uvoza ove grupe proizvoda u odnosu na isto razdoblje 2020. godine, može pripisati zastoju zbog pandemije koronavirusa u prvom polugodištu 2020. godine kada su postrojenja za proizvodnju sirovina, logistički lanci snabdijevanja i proizvodni pogoni bili zatvoreni ili su radili sa izrazito smanjenim kapacitetom, dok su zalihe bile iscrpljene.

Bez obzira što zemlja posjeduje velike prirodne mineralne resurse kao što su so, sumpor, kamen, gips, kreč, cement, i sl., glavni uvozni proizvodi su proizvodi kodne oznake 27 - *Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenske materije; mineralni voskovi*. U prvih šest mjeseci tekuće godine, vrijednost uvoza ovih proizvoda veća je za 20,1% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je u odnosu na isto razdoblje 2019. godine zabilježeno smanjenje vrijednosti uvoza ove grupe proizvoda za -26,7%. Bez obzira na značajno smanjenje uvoza ove kategorije proizvoda u odnosu na razdoblje prije krize Covid-19, ovi proizvodi i dalje zauzimaju najznačajni udio u BH uvozu.

Grupa proizvoda kodne oznake 84 - *Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine, aparati i mehanički uređaji; njihovi dijelovi*, ima značajan udio u ukupnom uvozu u BiH. U prvom polugodištu tekuće godine vrijednost uvoza ove grupe proizvoda veća je za 23,2% u odnosu na prvo polugodište

²⁶ Ogromne mjere ekonomskih podsticaja vlada i centralnih banaka širom svijeta također su povećale potražnju za ovim kategorijama proizvoda. Kako je Kina u prošloj godini zabilježila brzi oporavak ekonomske aktivnosti nakon njenog brzog izlaska iz "lockdown"-a, nastavljen je trend povećane potražnje, što je rezultiralo naglim skokom cijena željeza i čelika, te proizvoda od željeza i čelika. Ovaj trend rasta cijena ovih grupa proizvoda mogao bi se održati neko vrijeme, podržan globalnim planovima stimulacija za infrastrukturu.

²⁷ To je rezultat velike potražnje u Kini i rastuće zabrinutosti da bi nova kineska klimatska politika, koja se fokusira na smanjenju emisije stakleničkih plinova, mogla ograničiti buduću opskrbu metalom. Konstantno rastuća potražnja mogla bi dovesti do toga da se globalno tržište aluminija smanji, čime bi proizvodnja aluminija, kao visoko energetska intenzivna proces, dovela do dodatnog povećanja cijena aluminija u svijetu, a što bi dodatno utjecalo na povećanje vrijednosti uvoza ove grupe proizvoda u BiH.

prethodne godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine vrijednost uvoza ove grupe proizvoda manja za -4,4%. Iako je vrijednost uvoza ove grupe proizvoda manja u prvih šest mjeseci tekuće godine u odnosu na isto razdoblje 2019. godine, odnosno u odnosu na razdoblje prije krize Covid-19, ona je i dalje kategorija proizvoda sa značajnim udjelom u BH uvozu, odnosno druga glavna uvozna kategorija proizvoda.

U razdoblju siječanj-lipanj tekuće godine, vrijednost uvoza grupe proizvoda kodne oznake 87 - *Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih vozila i njihovi dijelovi i pribor*, veća je za 21,4% u odnosu na isto razdoblje 2020. godine, dok je u odnosu na isto razdoblje 2019. godine, vrijednost uvoza ove grupe proizvoda manja za -15,6%. Pandemija koronavirusa, odnosno neizvjesnost u vezi sa pandemijom razlog je za fokusiranje stanovništva na kupovinu osnovnih životnih namirnica, što je negativno utjecalo na uvoz vozila u prvom polugodištu 2020. godine. Međutim, niža vrijednost uvoza ove grupe proizvoda u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište 2019. godine rezultat je zabrane²⁸ uvoza polovnih vozila sa motorom Euro 4. Prije stupanja na snagu zabrane, uvoz polovnih vozila sa Euro 4 motorom bio je povećan u prvih pet mjeseci 2019. godine, što je povećalo osnovicu za usporedbe imajući za posljedicu veće smanjenje vrijednosti uvoza ove grupe proizvoda u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na vrijednost uvoza u prvom polugodištu 2019. godine.

Vrijednost uvoza grupe proizvoda kodne oznake 85 - *Električni strojevi i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka; televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i sl.*, u prvom polugodištu tekuće godine veća je za 22,4% u odnosu na prvo polugodište prethodne godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine, vrijednost uvoza ove grupe proizvoda veća za 6,6%.

Grupa proizvoda kodne oznake 30 - *Farmaceutski proizvodi* jedina je od deset glavnih grupa proizvoda koja je u prvom polugodištu 2020. godine, odnosno u razdoblju poremećaja vanjskotrgovinske razmjene u svijetu, ostvarila pozitivan uvoz u odnosu na isto razdoblje 2019. godine²⁹. Poredeći podatke u prvom polugodištu tekuće godine, vrijednost uvoza ove grupe proizvoda veća je za 9,7% u odnosu na isto razdoblje prošle godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine, vrijednost uvoza ove grupe proizvoda veća za 18,2%. Rast uvoza farmaceutskih proizvoda rezultat je veće potražnje za lijekovima i dodacima prehrani, poput vitamina i drugih suplemenata, usljed pandemije korona virusa.

²⁸ Ova zabrana je u BiH na snazi od 01. lipnja 2019. godine, a odnosi se uglavnom na automobile starije od deset godina.

²⁹ "Robna razmjena za razdoblje siječanj - lipanj 2020. godine"; OMA Bilten br. 183/184; http://www.oma.uino.gov.ba/bilteni/Oma_Bilten_bos_183_184.pdf